



BIBLIOTECA

UN PENTRU TOTII


DUILIU ZAMFIRESCU

Membru al Academiei Române

Tănase Scatiu

ROMAN

EDIȚIA ȘASEA



EDITURA

Libr. „UNIVERSALA”, Alcalay & Co.

București, I. — Calea Victoriei, 27

	No.
Dicționare: Pentru explicarea cuvintelor radicale și a zicerilor străine din limba română de S. & N . . .	927—31
„ Germano-Român de Em. Grigoriwicz și W. Ghil	810-821
Dimitriu E. Manual practic de fotografie, cu figuri explicative	740-742
Dostolewski F. Nuvele	629
„ Povestiri	421
„ Precocii. Roman trad. de N. Dașcovici	460—1
„ Suflet de copil. Roman, trad. de N. Dașcovici	509-510 b
„ Spovedania lui Stavroghin. Ciudată și turburătoare cercetare în fundul sufletului omenesc	1117-1118
Doyle Conan. Sherlock Holmes	311
„ Alte aventuri	360
Duf călăuză prac.	596—99
Dul	70
Dur	280-2 b
Dur	1151—52
Eftimiu Victor. Dar de nuntă, un nunchiu de schițe alese	699
Eminescu. Poezii. Volum în care se cuprind toate poeziile incontestabile	195—98
„ Povestiri și nuvele	278-9 b
Esop. Viața și pildele lui	466
Euripide. Ecuba, tragedie, trad. de Eugenia Dinescu în versuri	302
„ Ifigenia în Aulida, trad. de P. Dultu, în versuri	408-409



494157U

215
2009
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

DUILIU ZAMFIRESCU

Membru al Academiei Române

TANASE SCATIU

— ROMAN —



EDIȚIA PATRA

hgh.159

BUCUREȘTI

Editura Librăriei UNIVERSALE ALCALAY & Co.
Calea Victoriei, No. 27

FONDUL
IOSIF PERVAIN

* * *

2
1998

1966

P/225

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎNȚĂI

După nouă ani dela publicarea în volum a romanului Viața la țară, apare, iarăși în volum, urmarea sa, Tânase Scatiu. Această lungă curgere de vreme ar trebui să zdruncine credința mea în puterea de viață a literaturii noastre, în cetitorii Români și înmulțirea lor, în desfășurarea spre mai bine a întregii noastre activități naționale, așa cum o vedem în prefața romanului Viața la țară. Fiindcă însă nu-mi este iertat a măsura mersul lumii cu succesele mele personale, trebuie să cred că deocamdată publicului român nu-i plac romanele mele, sau că n'are cine să se ocupe de tipărirea și răspândirea lor. Sper însă că va veni o vreme în care Românii vor înțelege cu câtă sinceritate, cu câtă dragoste și înălțare sufletească a fost scrisă Istoria Comăneștenilor, Lydda și celelalte lucrări ale maturității; vor înțelege cât e de greu să plămuești ființe vii, simple și adevărate, când trăești departe de ele; vor înțelege în fine, năzuința către creațiuni fundamentale românești, care însă să împrumute din «specia eternității» adevărul sufletesc și simplitatea clasică.

Dar, oricare ar fi judecata viitorului asupra unui singur om, el, viitorul, se prezintă într'o scară de creștere ce nu se poate tăgădui.

In anul jubiliar al domniei Regelui Carol, s'a întâmplat jubileul caracteristic al revistei Convorbiri literare. A trăi 40 de ani, spre a publica literatură, este o virtute, chiar pentru țări cu totul civilizate: pentru noi este o glorie, o dovadă covârșitoare de energie. Convorbirile literare au trecut din mână în mână, dar n'au căzut; iar astăzi, sub direcția unui om de talent, vor merge mai departe.

O altă întâmplare fericită și caracteristică este înjghebarea unei societăți de editură ca „Minerva“ sau ca „Biblioteca pentru toți“, cari publică, în exemplare estive, literatura românească. Poate că alegerile lor nu sunt totdeauna bune, iar gustul artei grafice lasă câteodată de dorit. Cu toate acestea, ele răspund unei adevărate nevoi a vieții noastre intelectuale: trebuința de a citi.

O a treia împrejurare, doveditoare de progres, ar fi tocmai înmulțirea peste măsură a revistelor și ziarelor literare, unele bune, altele mediocre, altele rele, reviste și ziare uneori indiscrete, ce se vâra în sufletul omului cu o lipsă de cuviință ce atinge animalitatea.

Toate acestea pornesc din aceeași energie virulentă, din aceeași tinerețe sălbatică, ce umple arăturile de holde, viile de struguri, gardurile de nebuna vegetație a pădurilor. Românii sunt risipitori și fanfaroni; mai toți sunt bogați; cei ce nu sunt bogați își închipuiesc că sunt; nimeni nu se însoară definitiv; nimeni nu urăște sau nu iubește cu putere; țărani îiuvârtesc carul cu patru boi prin curte, și cer pământ; târgoveții nu știu să iscălească, dar cer drepturi; femeile nu știu să coasă, dar știu să stenografieze. un an, guvernul e gata să dea faliment, iar anul al doilea are excedente extravagante. O învălmășeală și un zgomot, o lipsă de rânduială, par'că lumea noastră ar trăi pururea într'un hipodrom roman, așteptând să încununeze pe Neron.

Și, cu toate astea, dacă un sens de orientare se desfășură sus, în lumea chieată să guverneze țara și poporul acesta, toate relele se tămăduiesc de la sine, pentru același cuvânt pentru care merge înaintea tot ce este organic: condiționarea prielnică a mediului.

Ceeace condiționează existența oricărei literaturi, este frumosul. Acesta este mediul ei prielnic. A spera vreodată că alte cauze pot să înrăurească durabil literatura și ar-

tele, este o eroare grosolană. Laude, subvenții, critici interesate, nimic nu poate salva o epocă antiestetică sau pe un om lipsit de talent.

Așa dar, revistele ce trăesc sunt bune prin chiar aceea că sunt.

Frumosul în artă este iluzionarea realității. Orce colț de natură, orce scenă din viața trăită, orce sentiment, dacă este trecut din realitate în suflet și de acolo redat în realitate, devine artă. Pare un lucru foarte simplu. Totuși numoi oamenii de talent au puterea de a da în ființă ceea ce eiă numai în gând. Obștea se emoționează în mod pasiv, primește în suflet ceea ce vine din afară, dar nu mai are mijloc de a sensibiliza din nou emoțiunea. Cei ce nu au talent și totuși încearcă a iluziona realitatea, aceia fac monștri, oameni de lemn, simțiri false, — și aceia trec. O amabilă zeflema învăluie încă totul, în această țară tânără și iertătoare.

Duiliu Zamfirescu

TĂNASE SCATIU 1)

- ROMAN -

I

Pe drumul desfundat de ploii, înaintă trăsura cu greu. Câmpul era tot una de apă. Se lăsa noaptea, și frigul începea să amorțească crestele bulgărilor de noroi, iar bălțile prindeau o pojghiță subțire de ghiață, — ceea ce făcea drumul și mai anevoios. Caii, asudați, mergeau prin șleau, sunând din telencele lor monotone: erau patru înaintași, toți tineri, deprinși cu vremea rea și cu noroaiele, fiindcă erau născuți în herghelie, la țară. Văzuseră ei multe, de când erau la grajd: pripoare, zăpezi,

1) Acesta este al 2-lea volum din Istoria Comăneștienilor, ce se publică ineditie populară. ca urmare la *Viața la țară*.

ape mari, și mai cu seamă țăpoiul lui Stoica vizitiul; așa că greutatea de acum nu i-ar fi oprit din mers, dacă nu-i opreau hățurile.

În adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se rezemă în hățuri. Atunci trăsura se opreă.

La fiecare popas, se auzeă stăpânul înjurând:

— Mă, bețivule, mă, nu te-ai mai trezit!?!... Mă!

Și la fie-care „mă“, răsună câte un ghiont în spinarea vizitiului, dar fără nici un câștig: pe din afară cojocul gros, pe dinăuntru rachiul tare, îl puneau mai presus de pumnii „boerului“.

În cele din urmă, Tănase Scatiu pierdu răbdarea. Când se mai opriră caii încă odată lângă crâșma din drum, el eși de sub coșul trăsurii. Scăpărau înjurăturile de mânios ce eră.

— Dă-te jos, boule, dă-te jos. Trebuie să mă urc eu pe capră, că de-aia am vizitiu...

Stoica se foiă să se dea jos, bolborosind printre dinți:

— D'apoi să-mi dai simbria, că eu mă duc....

— Bată-te Dumnezeu, nevoiașule, că de

douăzeci de ani te duci și tot nu mai pleci. Măcar de te-ai duce dracului!...

— Par'că's eu de vină, dacă's caii stătuți de drum...

În același timp voi să sară în noroiu. Stăpănu-său îl apucă de ceafă :

— Ce faci mă!... Vrei să sari în noroiu și apoi să te urci în trăsură, ca un porc ?

— Poi ce să fac ?

— Să te ia dracu, asta să faci. Nu poți să te cobori de pe capră în trăsură ?

Stoica se uită cam urât la priporul ce se întindea din vârful caprei. Se simția în ce hal era și nu-i venia de loc la îndemână să încerce. Pe când el se lupta să intre sub coș, caii mișcară trăsura. Văiătuc, Stoica se rostogoli în noroi.

— Na!... avu el vreme să rostească.

Furia lui Scatiu nu mai cunoscuseră margini. Crucile, dumnezeii și toți sfinții părinți îi trecură prin gură, ca la un surugiu. Fără a mai sta mult la gânduri, dete biciu cailor și plecă, lăsându-și vizitiul în noroiu.

Când ajunse în oraș, se înopta deabinele.

Casele lui erau așezate în mijlocul unei curți mari. Le cumpăraseră, ca pe tot ce cumpăra, de ocazie, de la un boer scăpătat,

Costache Merișescu, și le schimbase, le meremetisise, astfel că erau acum cele mai frumoase din târg.

De îndată ce se auzirã clopotele cailor, slugile eșirã toate, ca de obicei, întru întâmpinarea boerului.

Când îl văzurã singur, fără vizitiu, cu fața înnorată, nu îndrăznirã să-i zică nici pis, ci se apucarã să deshame caii în tăcere și să ia lucrurile din trăsură.

El, cu o șubă până în pământ, peste care era încins cu cureaua dela revolver, urcã scările, intrã în salã, unde îl aștepta fetița cu bona, pe care se făcu că nici nu le vede, apoi trecu în serã, unde răsturnã vreo două trei glastre cu flori, după aceea în sofragerie, apoi iar înapoi, până ce dete cu ochii de nevastă-sa :

— Da ce, nu-l nimeni în casa asta?

Tincuța se grăbise să-i iasă înainte, dar nu ajunsese la timp.

— Ba cum să nu fie. Uite, suntem toți în păr. Da ce ți s'a întâmplat?...

— Ia nu mă mai descoase. Unde-i Costea?

Feciorul se ținuse după el dela scară.

— Da ce aștepți, măi băete? Te-ai făcut și tu boer, ha? Numai boeri în

casa asta. Toată lumea-i boer, numai eu am rămas mojic. Mojicul să care, că de aia-i făcut el. Cum o să te dau afară, păcătoşule !...

Feciorul sta înaintea lui smirna.

— Trage de ici, boule, ce te uiți la mine par'că nu m'ai mai văzut.

Costea îl desfăcu de catarama revolverului, îl ajută să-și scoată șuba și după aceea îl întrebă:

— Poștiți dulceață ?

— Adu-mi pantofii întâi, prostule: tot nu te-ai mai învățat cu slujba?

Nevastă-sa se apropiè de el binișor:

— Tânase, treci la tine că ți-am pregătit, tot ce-ți trebuie, nu te descâlța aici.

— Ia slăbește-mă dumneata cu învățăturile. Să înveți pe cine ai mai învățat, nu pe mine.

Feciorul aștepta.

— Adu-mi băete pantofii.

Tincuța se uită la dânsul, de sus în jos, fără să zică nimic; apoi luă fată de mână și voi să treacă într'altă odae. El chemă fata înapoi:

— Zoițico, să stai aici.

Fata nu prea vrea. Mamă-sa o rugă binișor să rămâe. Ea rămase, dar fără voe.

— Nu vrei să stai cu tata? încercă el să zică, cu glas blajin.

Nu, răspunse fata, gata să plângă.

— Atunci hai, marși!

Fetița se întoarse spre ușă cu mâna la gură, neîndrăznind să iasă, dar în acelaș timp nevoind să rămână.

— Marși! Să nu te mai văd în ochii mei, urâto!

Fata isbucni în plâns. Mamă-sa, care o aștepta la ușă, o luă în brațe și trecură dincolo. Bona dispăruse deja.

— Neam al dracului! zise Scatiu.

Dar lacrămile fetei părură că răcoresc aerul, ca o ploae bine-făcătoare. Tânase se mai luminează la chip, întrebă pe fecior dacă a venit cineva în lipsa lui, apoi, sub cuvânt că acolo nu era destul loc, ca să nu pară că ascultă de vorba nevestei, se duse la el în odaie să se schimbe. În acelaș timp, Tincuța, mângâind fata, își revărsă trebuința de a îmbrățișa pe cineva, de a auzi o vorbă bună, ea care avea atâta nevoie de mângâiere. ☉

Steteau, amândouă, una lângă alta, de vre-un ceas, când intră Scatiu.

— Mă rog, mâncăm astăzi?

Tincuța urma a spune fetei o istorioară, Se întrerupse un moment și-i zise.

— Sună, te rog.

Apoi continuă mai departe vorba cu fata.

El sta rezemat de sobă, căutând un mijloc de a se amesteca în vorbă. Iși răsuci o țigară și zise fetei să-i dea chibriturile. Fetița îi duse chibritelnița și veni repede la loc.

— Bree !... zise el lung.

Tincuța să uită la dânsul, ca cineva care înțelege ce i se cere, dar stă la îndoială dacă trebuie să dea sau nu. În cele din urmă se hotărî să-l întrebe.

— Dar ce ți s'a întâmplat ?

— Ce să mi se întâmple: ia vizitiul cel procopsit dela d-voastră.

— De la noi !... Te aud că-l ai de vre-o 20 de ani.

— Il am. Dar cine mi l'a colăcit : tatăl dumitale.

— Se înțelege; tot tatăl meu e de vină...

Ea se sculă să iasă, vrând să înlătore o nouă furtună ce se pregătea, când tocmai intră feciorul și-i pofți la masă.

Era în postul Crăciunului și din întâmplare se potrivise să fie tocmai într'o Miercuri. Aburul de la supă se ridica până în lumina lămpei, umplând camera de



miros de bucate. Fiecare se așeză la locul său, madama, fetița, Tineuța, Tănase în capul mesei și la un colț d. Nae, care acum devenise îngrijitorul Ciulnițelor. Numai un loc rămase gol.

— Ai chemat pe cocoana mare ? întrebă Tineuța pe fecior.

— Am chemat-o, cuconiță.

Tănase dete dușcă pe gât o sticluță pân-tecoasă de țuică, din care ar fi băut trei inși, și după aceia o puse pe masă cu sgomot, pocnind din limbă. Apoi luă cu degetele două măslina, pe care le aruncă în gură, una după alta.

— Da nu vine mama, Costeo?

— Vine, boerule. Chiar acușica am poftit-o.

Tănase se sculă dela masă și vru să iasă, dar tocmai atunci intra coana Profira.

— Haide bătrâno, haide, că cei tineri nu așteaptă.

Groasă, buhavă, murdară, Coana Profira se mișca din greu, cu un testemel înnodat sub barbă, cu buzele tremurând, cu ochii suri de bătrânețe. Ea veni încet la loc și căzu pe scaun ca o momâe.

— M'ați hi așteptat maică... Dacă nu m'a chemat nimeni.

Feciorul nu îndrăzni să zică nimic, ci numai dete din cap cu înțelesuri.

Scena aceasta se repeta în toate serile, amărând sufletul Tincuței, prin aceea că Tănase se scula de câte două și trei ori ca s'o aducă la masă. Când se scula Tincuța s'o cheme, era și mai rău, fiindcă bărbatul său devenea ironic, așa cum știa el:

— Nu vă *deranjați* vă rog... să nu vă piară pofta de mâncare.

Când toți fură la masă, Tănase se uită prin tăjerele tuturilor, să vadă cine mănâncă de post și cine de dulce. După aceea sorbocăi de câteva ori din supa lui de linte și apoi întinse talerul feciorului.

— Na mă!... Să spui bucătăresei că o să i-o torn pe gât. Asta ciorbă de linte e?

Și, întorcându-se către bătrână:

— Dumneata ce mănânci mamă?

Baba nu înțelegea și se uita cu ochi stupizi la toți.

— Ce mănânci? Ai ce mânca? întrebă el mai tare.

Ea își clătină umerii și sbârci gura ca de răs.

— Cum Doamne iartă-mă să n'am!... Că doar toate sunt din belșug

— Și de post și de dulce, ca la otel, zise ei. Că de aia nu mai plouă la vreme.

Tincuța tușea din când în când, o tuse seacă, urâtă. La fiecare observație a bărbatu-său, își pleca ochii în fufurie; se ținea cât putea să nu răspundă, ca să nu provoace scene, de față cu lumea, și mai cu seamă cu slugile. Dar toate erau în zadar.

— Băete, dă-mi niște oloiu de in, să pot mânca mazărea asta bătută, că-i făcută de o săptămână...

— Tănase, nu mai mânca oloiu de in, că iar te îmbolnăvești, zise Tincuța.

El se uită țintă la dânsa, cu o privire rea, gata par'că să-i sară în cap. Ea adaogă liniștită :

— De geaba te uiți la mine așa: mazărea e făcută de astăzi, într'adins pentru dumneata.

— Eu nu sunt păgân, să mănânc carne miercurea în post. Așa am trăit toată viața și mi-a mers bine. N'o să mă înveți d-ta ce să fac.

— Nu te învăț nimic, te rog numai să nu mănânci lucruri care-ți fac rău.

— Adu-mi oloiu, băete.

Nu mai zise nimeni nimica. Se auzeau furculițele în farfurii, glasul fetiței care vorbea încet cu bona în nemțește, tusea

Tincuței și lingura lui Tănase care bătea mazărea.

La al doilea fel de bucate, Tănase băgă de seamă că și cucoana Profira mânca de dulce.

— Da ce faci bătrâno, zise el zâmbind. Baba scăpă furculița din mână, speriată.

— A, bată-te potca, mai mare spaima îmi fu...

— Mănânci carne, ha?

— Poi de măciuliță, adăogă ea miorlăindu-se din nou, ce să fac, dacă așa vrea Tincuța.

— De ce nu lași lumea în pace, omule, zise Tincuța. Așa este, am rugat-o să mănânce carne, fiindcă mi-a zis doctorul.

Lucrul păru că face plăcere lui Tănase. Baba era, ca și mai înainte, rea, bețivă, nevoiașe, dar fiindcă tot „o mamă are omul“, îi împlinea toate poftele, și orice atențiune către dânsa era bine primită. Tincuța suferise mult din pricina bătrânei, mai ales în primii ani după căsătorie, dar dela un cârd de vreme, i se făcuse milă de ea fiindcă era bolnavă.

Cu această lumină adusă în convorbire de împrejurări, frunțile se mai descrețiră.

Tânase istorisi în fine ce i se întâmplase pe drum, cum lăsase pe vizitiu în noroiu, ce nenorocire mai sunt și slugile astea pe capul stăpânilor, și astfel, fără să bage de seamă, o dete și el prin carne. Nimeni nu zise nimic, fiind toți deprinși cu firea lui sucită. Tot ce spusese până atunci era numai la adresa Tincuței, și cu religia și cu economia. Sgârcit și fanfaron în acelaș timp, îi plăcea să vadă casa bine ținută, ca să se știe că era bogat, iar pe de altă parte îl durea inima de banii *risipiți*.

Fusese deja deputat în două legislaturi, cu guvernul căzut, și acum era ales pentru a treia oară, cu noul guvern. De-apururi în majoritate, vorbea de Miniștri, par'că ar fi fost cel mai de aproape prieten al lor; tutuia pe toată lumea în convorbirea lui imaginară cu oamenii dela putere; istorisia cum a înlemnat pe „fleacu“ ăla de general să mute regimentul l-iu dela Slobozia, și fleacul l-a satisfăcut; întrebuița cuvinte pe care nu le putea rosti; încurca „budgetul țării“ cu „politica vamală“ și „milioanele“ dela „fortificații“ și „socialism de Stat“, într'o franzeologie imposibilă, din care nu se putea înțelege decât un singur lucru: că în țara românească nu mai era de trăit, de când mizerabilii de țărani se ridicau cu *pritenții* împotriva „boerilor“.

În cercul lui de provincie era tiran în politică, cum era tiran în casă, în ale vieții zilnice. Când vorbea lui Nae Eftimiu, ori vre-unui alt îngrijitor dela moșie, sau vre-unui biet datornic or postulant, nu se uita nici odată în față omului, ci tot pieziș, sau se plimba prin casă cu mâinile în buzunar repetând, vorba „mă înțelegi“ de mii de ori și nespunând nimic.

De astă dată era treaba pe greu: în vacanța Crăciunului venea ministrul de interne în inspecție, și trebuia primit în gazdă la cineva. Toti deputații și senatorii districtului fuseseră unanimi să lase, o asemenea cinste, pe seama lui Scatiu: cu acest chip, fiecare se scăpa de răspundere și de cheltuială, și în acelaș timp erau siguri că Ministrul era bine primit.

Scatiu se lăsase cam greu la început, dar în cele din urmă înțelese și el că „nimeni nu era în stare să-l primească în mod convenabil“. Se tânguia la toată lumea de beleaua ce'i venea pe cap, iar acum, la masă, era rândul lui Nae să-l asculte.

— Astea sunt isprăvile d-lor *dipotafi* și senatori ai noștri. Le-am zis, mă 'nțelegi, să contribuim fiecare cu partea noastră.

și să-i oprim odăi la hotel. Nu, că nu se poate la hotel. Ei, atunci să-l primească d. Alexandriu. Ba nu, că nu se poate. Mă 'nțelegi ?...

Nae Eftimiu da din cap, zâmbind.

— O să primiți o decorație...

— Taman ! zise Scatiu râzând. Da prost ești, Nae !... Apoi eu, dacă vream, mă'nțelegi, decorații cât poțești pentru mine... Da eu umblu pentru alegători, dacă-i vorba.

— Mai vine cineva cu Ministrul ? întrebă Tincuța ; fiindcă știi bine că loc mult nu avem.

— Poate să vie cu flecușorul nostru de Mihaiu.

— Da ?...

— Da ce-i domnu Mihaiu ? întrebă Nae.

— L-am numitară noi la ministerul de interne, șef de cabinet... Un fel de scriitorăș...

Tincuța începu a râde :

— Ce mai vorbești de giaba, Tănase : tu nici nu te-ai mișcat pentru Mihaiu.

— Da, nu m'am mișcat ! Pentru rudele dumitale nici odată nu mă mișc destul...

— Rudele mele !... Slavă ție Doamne că n'am nici o rudă, că altfel mi le-ai scoate pe nas de câte o sută de ori pe zi.

— Adevărat. Puține ai, da bune.

— Se 'nțelege. Sper că pe Nenea Mateiu nu-l pui în slujbă, pe tata de asemeni nu. Astea sunt singurele mele rude adevărate.

— Da!... Nenea Mateiu al dumitale e cu stea în frunte. N'ai cap domnule, să te miști în casa ta de Neni-su Mateiu. Parc'ar fi Poriu Impărat, mă 'nțelegi dumneata. Ia un zevzec, și nimic mai mult, cum sunt toți ai dumitale...

Tincuța se uită la el lung. Tot sângele i se suise în obraz de mânie. Stete un moment cu gura întredeschisă, gata să-i spue că e un modoran fără pereche, dar se stăpâni și, de astădată. Ii dăduseră lacrimile și încet, își scoase batista și se șterse la ochi.

II

Intr'o odaie mare, pierdut într'un jilț bătrânesc, stă Conu Dinu Murguleț, cu picioarele acoperite într'o șubă. Albise de tot, se micșorase, îi crescuse barba în neregulă, fiindcă nu se mai putea rade singur și nu suferia să-l radă alții. Bolnav de reumatism, petrecea ceasuri întregi singur, în nemișcare, cu capul rezemat de spatele fotoliului, cu ochii pe jumătate închiși, mistuit de durere, de necazuri și de ură.

După ce măritaseră pe Tincuța, Coana Sofița murise, lăsându-l numai pe el să se bucure de fericirea fetei. Stătuse o bucată de vreme la Ciulniței. Vara o petrecea mai toată la Sașa; dar iarna, când nepoată-sa se mută la București, înnebuniă de urât. Cu vremea se bolnăvi, și vrând nevrând, trebuî să vină la gineri-său.

Scatiu pândiă de mult ocazia să pună mâna pe moșie.

Dela așezarea lui în oraș, Conu Dinu nu mai avu zi albă: pe de o parte boala, pe de alta suferințele Tincuței, care în zadar căuta să-i ascundă adevărul, îl doborâseră. Erau aproape doi ani de când nu vrea să mai dea ochi cu ginere-său. Și cu toate astea, simția trebuința să-l batjocoriască, să-l insulte, să-i spue că e mojic și bătăran, oricât ar fi de deputat. La ideea că Scatiu se făcuse stăpân pe moșia lui, îi venia să strige, să dea cu pușca. Dar nici nu striga, nici nu împușca pe nimeni, ci își rodea zăbalele singur, mulțumindu-se a-și vărsa focul către Tincuța.

— A venit nebunul?... Trebuie să fi venit, că am auzit trântind ușile... Ce ți-a mai făcut?... Iar ți-a mai zis ceva, iar ne-a ocărât... Spune adevărul, nu te ascunde de mine, că eu văd toate, văd toate, par'că aș fi de față...

Tincuța se uita la dânsul cum se reze-mase cu capul de scaun și închisese ochii, ca și cum ar fi voit să-i dovedească ceea ce afirma. Ii era milă și câteodată chiar silă de neputința în care se sbătea..

— Ei și?... Ce-am câștigat dacă ți-oi spune?

Bătrânul deschidea ochii mari, se muncia să se scoale,

— Il împuşc!... îl împuşc!... Hoțul! care mi-a mâncat averea!... m'a adus în halul ăsta.. Aoleu, aoleu!.. Il împuşc..

Și iar cădea în fundul fotoliului.

Tincuța căuta să-l liniștească, încredințându-l că bărbatul-său nu-i zisese nimic. El se uita lung la dânsa, cu privirea blajină, aproape rugătoare.

— Doctorul nu mai vine.. m'a părăsit și el..

— Doamne, tată, cum poți să zici una ca asta.. Doctorul a fost și er; mâine vine iar..

— De ce ți s ochii roșii?

— De nimic.

— Iar ai plâns.

— N'am plâns. Poate de fum.. Am vrut s'aprind focul la Zoița..

Privirea lui se tixă din nou pe obrazul ei palid, — lung îndelung — ca și cum ar fi căutat urmele Tincuței de altădată, și plecându-și capul pe o parte, întinse mâinile spre ea, o lipi cu fruntea de umărul lui și îi sărută părul. Pieptul i se umplea de un nod de durere, ce-l îneca. El ofta și se tânguia:

— Ce-am făcut!... ce am făcut!... Cui te-am dat, sărăcuțo de tine! Atât copil am avut, și ăsta e nenorocit..

După aceea își ridică mâna sus pe frunte și urmă :

— Ia-mă Doamnel... Strânge-mă Doamnel...
Chiamă-mă la tine, să nu mai văd !...

Tincuța rămase un moment cu capul reze-
mat de umărul lui, parc'că s'ar fi simțit bine a-
colo, ca sub o aripă caldă. Un moment se lăsă
și ea pradă descurajării și o podidiră lacră-
mile. Își lipi mâna lui tată-său de obraz și
tăcură amândoi.

Pe când ei se aflau astfel, ușa se des-
chise încet. Zoițica întreabă cu sfială :

Tincuța își șterse repede ochii, iar Conu
Dinu se așeză în scaun ca de obicei. Fata
rămase în mijlocul odăii, nedomirită, uitân-
du-se când la unul, când la altul : simția
că se petrece ceva, dar nu înțelegea ce.

— Unde ai fost ? o întreabă Tincuța.

— La Madama...

— Și ce-ai făcut ?

— Nimic.

— Cum nimic ? Ai învățat lecția pe mâine ?

— Ba nu, că era acolo și Marița...

— Ei, și dacă era ?

— Săraca, plângea că nu mai vine Stoica...

Tincuța înțelese că fata era gata să isto-
risească pătărania vizitiului, și astfel să în-
furie din nou pe Conu Dinu împotriva lui
hărbatu-său,

— Foarte rău face Madama că stă la vorbă cu slugile, și d-ta faci și mai rău că ascuți... Stoica e un nărăvaș, și așa i se cuvine.

— Da ce-i ? ce s'a întâmplat ?... se grăbi să întrebe Conu Dinu.

— Niște prostii... la mai bine spune lui tata-mare povestea Cotoiului încălțat.

Fata se sui pe brațele bătrânului și începu să istorisească minunile ce citise de curând. Tincuța îl lăsă împreună și eși.

Atâta bucurie avea Conu Dinu, în iernele cele lungi petrecute în singurătate. Zoița făcea din el ce vrea.

— A !... tată mare, că tare ești sbârlit astăzi !...

— Dacă sunt sbârlit, piaptănă-mă.

— Vrei ?... Zău așa... Eu am învățat în oărul lui Mușli.

— Cine-i Mușli ?

— Așa, că par'că matale nu știi...

— Nu, zău... Uite pieptenii colo.

Fata se dete jos să ia pieptenii.

— Păpușa mea este Mușli.

— Taci frate ! Și o smuigi bine ?...

Zoița se uită la el, indignată.

— O pieptăn, nu o smulg. Am învățat să-i fac părul în hârtie ; știu să-i fac conciu ca la cucoane ; știu să-i cos rochii...

— Da ?...

O grămadă de lucruri...

— Atunci foarte bine. Vino, colea și piap-tână-mă.

Fata se sui din nou pe genunchii lui.

— Dacă vrei fă-mi și mie păru'n hârtie.

— I... tată mare!... matale ești domn, doar nu ești cucoană! Stai mai bine să-ți aleg cărarea. Să nu te mișci!...

— Nu mă mișc.

Ea începuse să dărăcească prin părul lui Conu Dinu, par'c'ar fi tras dintr'un caer.

— Vezi tată-mare!... ai zis că nu te mișci.

— Bine fetițo, da mă cam doare...

— Ei!... Cum se poate? că eu dau încet... Măcar de ar da Madama așa în cap la mine!...

Conu Dinu râdea pe îndesatele, cu părul tras pe ochi, aproape înăbușit de greutatea corpului fetei, care acum se ridicase în picioare, ca să-i potrivească și mai bine cărarea.

— Dar ce s'a întâmplat fetițo, cu Stoica?... Zoița se lăsă pe genunchii bătrânului. Era gata să-i spună ce se întâmplase vizitiului, când deodată, cu priceperea precoce a copiilor crescuți între părinți ce nu se înțeleg, fata schimbă vorba.

— Ai mătreăță, tată mare.

— Am. Da par'că tu nu ai!...

— N'am zău, ia uite-te.

Și Zoițica se plecă cu capul sub nasul lui Conu Dinu, care se făcu că-i respiră părul. Bătrânul însă se gândea cum să descoase pe fată, ca să afle adevărul. El simția fondul de immoralitate ce se ascundea în fapta lui, dar, cu cruzimea bătrânilor bolnavi, voia să-și ajungă la scop.

— Zoițico, ia caută colo pe fereastră, sub hârtii.

Fața se dete jos de pe brațele lui și se duse să caute pe fereastră.

— Aicea, tată-mare?

— Da. Ai găsit o cutie?

— Da, am găsit o cutie de rahat.

— Ad'o încoace.

Zoițica o aduse. Conu Dinu o deschise cu greutate, făcând să isbucnească o pulbere fină de zahăr și un miros plăcut de vanilie. După aceea scoase o bucată de rahat și o rupse în două, întinzând aluatul ca o beltea legată.

— Cască gura.

Zoițica căscă o gură cât o șură. Ochișii ei se aprinseră de pofta lucrului dulce. Conu Dinu se opri.

— Imi spui ce s'a întâmplat lui Stoică?...

Fetița se uită o clipă în ochii bătrânului, apoi închise gura încet, muiă capul în pământ și se înroși. Dar bucațica de rahat,

ce atârna în aer, birui instinctul moral al fetei. Ea ridică din nou ochii către bătrân și zise încet :

— Iți spui.

Însă, în clipa aceasta, Conu Dinu își reveni în fire. El lăsă rahatul în gura fetei, o sărută pe păr și îi zise să bea apă din paharul de pe masă.

— Șterge-te la gură frumos, să nu te vadă maică-ta, și du-te de te joacă. Mi-î spune altă-dată ce s'a întâmplat cu Stoica. L-a bătut tată-tău...

Fata se șterse binișor la gură, și, fericită că nu mai era silită să primescă schimbul rușinos de dulciuri și de destăinuiri, închise din ochi cu taină și dete din cap:

— Nu l-a bătut... L-a lăsat în noroi, la cârciumă. Era beat mort, și se rezema de hățuri, când înnainte când înapoi, când înnainte când înapoi.

Și, maimuțărind astfel pe Stoica beat, cum se legăna pe capră, se duse să se joace.

În urma ei, Conu Dinu se adânci din nou în gânduri, Stoica era cam bețiv, dar lui îi răsărea în minte cum fusese cu 20 de ani înainte : flăcău voinic, supus la vorbă stăpânului, arnic la treabă. I se părea că-l vedea, pe el și pe vătaful Taftă, alergând

de colo până colo, în curtea de la Ciulniței, gata să sară la cel mai mic ordin al lui, al lui, al lui Conu Dinu, adevăratul și singurul proprietar al moșiei. Cu lipsa de însemnătate cu care se înfățișează prezentul pentru bătrâni, lui Dinu Murguleț toate actele din urmă ale vieții i se păreau vremelnice și neserioase: mărtișul Tincuței, importanța ce o luase Tănase în lume, venirea sa la oraș, prefacerea caracterului fie-sii, trecerea moșiei în stăpânirea lui Scatiu, toate acestea îl nelinișteau și-l supărau. Mai cu seamă moșia. Era cu putință să-l fi înșelat toată lumea, când cu facerea foii de zestre? El dăduse Tincuței o parte din venit, păstrându-și pentru el, în mod expres și solemn, proprietatea și administrarea moșiei.

Și, ca să se încredințeze odată mai mult că așa grăiau actele, voi să recitească copia contractului dotal, ce era sub perina dela căpătâiu, cu alte hârtii vechi. Dete să se scoale și puse un picior în pământ, fără să se gândească că iarna picioarele îi erau umflate și nu se putea mișca. Durerea îl țintui pe fotoliu. Atunci uită de odată hârtiile și-și aduse aminte de boală. Nimeni nu se îngrijea de el. Trase un scaun de paie ce era alături, își întinse piciorul cel bolnav pe el și, cu mare greutate, își scoase

pantoful. După aceea încercă să-și scoată ciorapul, lucru aproape cu neputință pentru dânsul. Gemând, blestemând, întinse mâna pe o măsuță, luă o pereche de foarfeci și-l tăia pe dea'ntregul. Apoi așeză o lumânare pe scaun și începu să se pipăe. Carnea, albă și moale, părea dospită. El apăsa cu degetul peste tot, ca să găsească locul unde-l durea. Dar nu-l durea nicăierea. Atunci de ce era umflat? Poate că-l strângea ciorapul. Încercă astfel să pue piciorul în pământ, și i se păru că umblă mai ușor. Iși aduse aminte de hârtii și întinse mâna sub pernă să le ia. Pe când însă le lua, se gândea mereu la ciorapi: de sigur, erau prea strâmți. Asta era adevărata cauză a durerii. Nici nu putea fi altfel: încălțăminte lui de acum, când avea picioarele umflate, era făcută pe măsura de totdeauna. Negreșit. Fiică-sa nu se mai ocupa de el; nimeni nu se mai gândea la dânsul, și el le dăduse tot pe mână, averea lui întregă!...

În momentul acela, Conu Dinu ura pe toată lumea, pe Tincuța de o potrivă cu ceilalți. Furios, se sprijini de pat, de masă, și ajunse până la scrinul cu rufe, pe care îl deschise, îl răscoli, până ce dete de teancul de ciorapi, așezați cu îngrijire și legați cu o panglică de mătase. El nu văzu

și nu pricepu nimic din dragostea cu care erau toate așezate la locul lor, ci smunci teancul de ciorapi și se puse să-i taie cu foarfecele.

După ce stârpi toată încălțăminte din scrin, reveni la loc cum putu, își întinse cu mare greutate piciorul din nou pe scaun, își căuta ochelarii, ce'i atârnavă totdeauna peste halat în sân, și se puse să răsfoiască actele...

Când intră Tincuța să-și ia noapte bună dela el, îl găsi cu capul ciutură, căzut de pe rezămătoarea fotoliului, cu ochelarii intrați în obraz, răsufând cu greutate și horcăind cu zgomot, de părea că se înneacă la fiecare înghițitură de aer. Dela piciorul gol, la ciorapul căzut jos și tăiat; dela actele răsfoite pe scânduri, la scrinul întredeschis, ea înțelese ce se petrecuse cu bătrânul. O milă nespasă o coprînsă, față cu trupul acela doborât de suferință și cu sufletul lui necăjit. Îl acoperi pe picior cu un tartan și neîndrăznind să-l deștepte luă și ea un scaun și șezu lângă el. Inșă gemetele, horcăitul, greutatea cu care dormia, îi făceau rău. Se hotărî să-i ridice capul mai sus și să-i ia ochelarii dela nas. Conu Dinu se deșteptă.

— Ce este? zise el sperios, uitându-se rotă împrejur și neînțelegând nimic,

— Nu-i nimic, tată : ai adormit pe scaun cu piciorul gol. Mă tem să nu răcești.

— Am adormit. Dorm rău noaptea.

— Culcă-te de-a-binele. Ia să-ți strâng hârtiile astea și să-ți ajut să te desbraci. Mâine dimineață vine doctorul...

= Vine?...

— Da. Ți-am cumpărat și o duzină de ciorapi noi, de lână moale, largi cum îți plac dumitale...

La vorba asta, bătrânul își aduse aminte de vandalismul din scrin, și, șezând pe marginea patului, începù să plângă. Tincuța se făcu că nu-l vede. El se uită după dânsa cum se mișcă prin odaie, punând cu îndemânare la loc tot ce el răsturnase în drumul lui.

— Va să zică ție tot ți-e milă de mine?

— Doamne, tată, ce vorbă!

— Ia vino'ncoa.

Ea se apropie de el și șezù din nou pe scaun.

— Știi ce-am făcut?...

— Ce?

— Am tăiat toți ciorapii din scrin.

— Bine-ai făcut: îți erau strâmți.

— Va să zică nu mă ocărești?

— Eu, să te ocărăsc?! Da cu ce drept?...

El se uită în ochii ei și deocamdată nu zise nimic. Apoi intră cu greutate sub plapămă și se întoarce cu fața spre perete. Fiică-sa îl înveli bine peste tot și se așază pe scaun lângă patul lui. După câteva minute se întoarce către dânsa.

— Am căzut în copilărie, nu-i așa?

Ea se uită la dânsul, zâmbindu-i cu bunătațe.

— De ce vorbești așa, tată?

— Eu înțeleg toate, toate le înțeleg, par'că aș fi în gândul tău... În loc să mă ții de rău, că am făcut o faptă rea, tu găsești că am făcut bine...

— Ei doamne! Apoi nu știu încotro s'o mai dau cu matale.

— Vezi, vezi! Asta-i: am căzut în copilărie.

— Nu, tată dragă: ai făcut cu lucrul dumitale ce ți-a plăcut.

— Așa?... De ce nu spui drept ceea ce gândești?... Nu eră mai bine să dăruiești ciorapii la un om sărman?

Tincuței i se muiară mâinile, și neputând să facă altceva, începù să râză:

— Ei doamne!... bine eră și așa.

— Vezi?

Măgulit că i-a ghicit gândurile și mai ales văzând-o că râde, se îmbună și el, fără

măcar să-i treacă prin minte că râsul ei era semn de adâncă descurajare. Inchise ochii, mulțumit, pe când Tincuța se uita la el, cu obrajii aprinși, ostenită și singură.

III

Dela patru ceasuri, dimineața, Tănase se deștepta și începea să tușească. Răsuna odaia la glasul lui de trâmbiță răgușită, și toate vietățile de prin prejur se mișcau. Il auzea până și Conu Dinu din partea cealaltă a caselor, și-i striga prin zid : „Jabal... Tignafesu !...“

După ce bocăia un ceas-două în pat, se scula să se îmbrace, fără nici o grije de de nevestă-sa, care dormia în patul de alături. Printre picături se și închina : făcea o cruce, tușea, înjura și iar se ruga, cu „doamne iartă-mă“ la fiecare vorbă urâtă, cu care cinstea pe Dumnezeu ; câte odată, opintirile lui seci erau așa de supărătoare, că Tincuța sărea din pat să nu-l mai audă.

— Frate, ia ceva, pentru numele cerului, că-ți prăpădești pieptul.

— Te turbur din somn !... Castelana !...
A cetit toată noaptea la romane, și dimi-

neața ar vrea să doarmă... Să te culci ca mine la 9 ceasuri, și să te scoli la 4, după treabă. Așa am fost eu deprins la mama mea, și mi-a mers bine.

Tincuța își perdeă răbdarea :

— Se poate, dar eu n'am fost deprinsă așa, la a mea.

— De aia sînteți plini de brînză.

— Ești un mojić, îi zicea Tincuța între dinți, și se ducea în odaia fetiței să-și urmeze somnul în pace.

El trecea în cancelarie, unde și focul și lampa erau aprinse de cu noapte, și începea să se plimbe de colo până colo, până ce feciorul îi aducea ceaiul. Atunci, cu un mănuchiul de chei ce atârna o oca, deschidea casa de fier și scotea o sticlă cu rom, o cutie de tutun și un pămătuf de pene. Din sticla cu rom vărsa în paharul cu ceaiu cât putea să încapă, și apoi o ducea la gură, gâlgâind din fuga, cum făcea și coana Profira, când gustărea rachiul oamenilor.

Apoi, pocnind din limbă și scrâșnind din dinți, își alegea o pană din grămadă și se puneă să-și curețe țigareta, mișcând din când în când lîngurița din pahar. În cele din urmă începea să soarbă cu sgomoi din ceaiu și-și aprindea țigara, din care trăgea fumul cu o poftă nespūsă.

De cum se făcea ziuă, primia lume.

Cel dintâi ce se înfățișă, fu Domnul Bănică, sau mai scurt „Don Nică“, îngrijitorul de la vie, care nu îndrăzniă să intre, și se plimbă pe la ușa cu geamuri dela biuroul „boerului“. Tănase chemă pe fecior.

— Cine-i afară, Costeo?

— Don Nică, dela vie, boerule.

— Să intre.

Toți îngrijitorii săi de pe la moșii erau aleși pe sprinceană: unul mai pehlivan decât altul. Bănică, în oraș, purta căciuliță pe ochi, ștregar nevoie mare, cu o fișcă vârată în carâmbul cismeii din dreapta, cu guler de astrahan la scurtătură; aci, în fața lui Tănase, părea umilit și bleg, stând în picioare lângă ușe și așteptând să-l întrebe ca să deschidă gura. Scatiu îl știa că ru era cel mai din urmă *cu talente de administrație*; deaceea ciuli urechile. Li dete bună dimineața fără a-l privi, întors pe o parte și făcându-se că citește „Monitorul Oficial“. După câteva minute își ridică ochelarii depe nas și se uită la el.

— Ce-i Bănică?

— Bine, boierule.

— Ce te aduce?

— Păi, ce să m'aducă: ia, mai venisem după niște parale...

Tănase se sculă de pe scaun și începu să se plimbe, ca de obicei, grav și încrânat, ori de câte ori era vorba de bani.

— Parale! iar parale!... Ai primit cam mult anul ăsta, Bănică.

— Am primit, da ce-am primit e scris. Doar nu le cer pentru mine, că eu, cum dă Dumnezeu.

— Știu, da n'am.

Bănică tăcu și se uită în pământ.

— Cât mă costă pârnojia asta de vie, numai să fie în sufletul lui socru-meu, că ei m'a procopsit cu dânsa. De la anul o dau dracului, o arendez, îi fac ce-i fac...

— Arendați-mi-o mie, domnule Tănase.

— Taman! Te-am și găsit bun de plată.

Bănică râdea încet, fără să se supere, sceptic în fond, ca unul care știa toate cotiturile vorbei lui Scatiu. După câteva minute, adaoase:

— Veniseră niște oameni dela Gurgueți să ia banii pe muncă.

— Mulți?

— Păi, gândesc că tot așa face vreo 200 de zlle. Măcar de-ași găsi cui să dau, să îmbrac toată via.

— Ce le dai pe zi?

— De pomană, boerule: unu, unu și zece, unu și douăzeci, când în primăvară se urcă la trei, și la patru.

Scatiu păru că se gândește. După un minut scoase pumnul de chei și deschise casa de bani.

— Doar să-ți dau din altă parte.

Și, zicând astfel, luă cinci fișicuri de argint dintr'un coș de sârmă, și le puse pe masă.

Apoi desfăcu o condică lungă și însemnă cu scriitura lui chinezească: „dați lui Bănică, *itidentul* de la vie“.

Bănică luă fișicurile, se uită la ele șoșotind în gând, și apoi rămase privind spre Scatiu.

o — Cât îmi dați, boerule?

— Tu nu vezi: 500.

— Ba văd, da sânt cam mulți. Să tot dau pentru 200 de zile, că românul simte el că-și vinde munca pe nimic, dar n'are ce-și fac capului de sărăcie.

-im — Da știi tu cum să-i aduci: vin sărbătorile Crăciunului și oamenii au trebuință de bani.

Bănică mustăcea, uitându-se furiș ia stăpănu-său:

00 — Și matale rămâi făr' de parale...

82 Tănase începu a râde.

— Zău mă Bănică; am luat banii din altă parte. Aștept pe Nichitachi să i-i dau. Iacă-tă-l că vine.

80 În adevăr, o birje, cu două mărtoage de

cai și cu un jidan vizitiu, intra din noroiu de pe stradă în curtea pavată cu pietroae, a lui Scatiu. Bănică tot sta la indoială. Stăpănu-său îi făcu vânt:

— Hai, cară-te.

— Mă rugam să-mi dai și mie niște părăle.

— N'am, mă.

— Că vine Crăciunul, și n'am nici de unele...

— Ei, al dracului l...

— Zău boerule.

— Măăă !...

Și jumătate râzând, jumătate supărat, Tănase deschise din nou casa de bani și scoase un pumn de argint, din care numără 50 de lei, însemnând în catastif „dați lui Bănică *itidentul*, în leafa lui”

— Cară-te.

— Cam puțini, boerule.

— Cară-te odată !

Bănică, eșind, se întâlnește cu Nichitachi.

Acesta îl cunoștea, dela alegeri, unde beat de dimineață până seară, Bănică era în elementul lui.

— Ce mai faci Bănică ?

— Sărut mâna, Coane Iorgule.

— Acasă-i Tănase ?

— Pofțiți că-i acasă.

Pe când Nichitachi intra, Tănase, fără a se uita la el, sări depe scaun în urma îngrijitorului:

— Mă! să dai banii la oameni din mâna Primarului, cu cont act, m'ai înțeles?

— Da lasă boerule, că doar n'am îmbătrânit pe drumul bisericii...

— Că altfel nu mai vezi nici banii, nici munca, zise Tănase, întorcându-se către Nichitachi.

— Păi, dar cum! zise acesta, râzând: ia oaia pielea de pe lup.

Tănase râdea cu hohot, în fața celuiilalt, care și el râdea. Se priviră un moment ca doi buhai.

— Lesne ți-e ție; ai cumpărat case, ți-ai pus bani la dobândă, și chef neneaco cu banii băbachi!... la șezi. lei un ceaiu?

— Păi să iau, dacă-mi dai

Iorgu Nichitachi era, ca și Scatiu, deputat, însă de opoziție. În parlament părea că merge cu liberalii, dar bine nu se știa cum vota. În județul lui își păstrase oarecare popularitate, prin neoboseala cu care alerga după trebile alegătorilor. Intre el și Scatiu se încheiase un soi de înțelegere tăcută, de a se ajuta unul pe altul spre a se alege sub toate guvernele. Scatiu fiind mai incult, mai bogat și mai fălos, nu se sfia a se declara

pe față liberal, conservator sau junimist, după cum bătea vântul. Celalt eră mai strâns; îi jucău ochii în cap după toate combinațiile, după toate afacerile, după toate gheșefturile, dar aveà pudoarea de a nu le dà pe față.

De astădată veneà la Scatiu pentru a-i recomandà pe un jidan, care voià să ia antrepriza zidirii unui spital.

Nervos, spânatec, șiret ca o vulpe, căută priiejul să intre în vorbă cu îndemânare, fără ca celalt să ghicească interesul ce-l aduceà. Se învârteà prin casă de colo până colo, inspectând mobilele, punând mâna pe hârtia de pe ziduri, privind tavanul.

— Mă Tănase, bună treabă ai făcut tu, cu casele astea! Om cu noroc.

Pe când el vorbeà, intră femeea cu o cutie cu lemne, din care așeză binișor câteva pe foc. Nichitachi se întrerupse din vorbă, uitându-se lung la dânsa, fiindcă eră curățică și frumușică. Pe la spatele ei, făceà semne de admirare lui Scatiu, învârtind mâna prin aer.

— Ia mai pune lemne, fetică... Pune lemne, că nu-i cald la toată lumea ca la stăpânul dumitale. Lui vād că are cine să-i ție de cald.

— Ci tacă-ți fleanca, mă Iorgule, zise Tănase, podidit de răs, dar vrând să facă pe demnul.

Femea ieși cu mâna la gură, rușinată de tot. În urmă, cei doi *boeri* făceau un haz nespus uitându-se unul la altul, urâți și libidinoși ca doi satiri.

— Bată-te Dumnezeu de caraghios!... zicea Scatiu măgulit de o asemenea bănuială, nici la bătrânețe nu te mai astâmperi, mă?...

— Mare șiret mai ești, mă Tănase! Să-ți spun drept, bine le alegi. Ce zice Cucoana de așa marfă?

— Taci bre din gură, că te-o auzi cineva.

— Lasă că te lucrez eu în ochii d-nei... Da îmi dai ciaiul ăla, ori ba?

Scatiu sună ce sună, apoi se sculă el însuși să vadă de ciai.

Când se întoarse, Nichitachi îl luă de la ușa.

— Ia ascultă Tănase. am venit la tine cu două trebi: una mă privește pe mine, alta te privește pe tine.

— S'auzim.

— Am, bre, pe afurisitul ăla de jidan cu spitalu, care mi-a pus în spinare toate neamurile....

Scatiu se uită în jos. El știa că evreul era bogat și că Nichitachi nu umbla de geaba, pentru el.

— Este ceva, Iorgule?

— Ce să lasă bre?... Alergătura și alta nimic.

— Să fii tu al dracului?

— Zău așa, Tănase! Fă-mi treaba asta, și am și eu pentru tine...

— Să vedem.

— Imi făgăduiești?... N'ai decât să scrii băiatului, lui Comăneșteanu, s'aprobe licitația...

— Bine, să vedem.

— Ba nici decum: trebuie să-mi făgăduiești.

— Bine frate...

— Când scrii?

— Nu scriu, vorbesc eu, când m'oiu duce la București.

— Așa, vezi. Acuma pentru tine. Asta-i locma mare; tânărul Comăneșteanu s'a pus pe trai, și are nevoie de bani.

— Mihaiu? întrebă Tănase, neputându-și ascunde mirarea și bucuria.

— Nu știu bine de ce chiamă Mihaiu... Cumnatul lui Damian.

— Da, da.

— El. A venit eri la mine Isidor zaraful are în mână o poliță iscălită în alb.

— Taci frate!

— Zău așa. Caută vre-o 12 mii de lei, cu dobândă după om.

Bufniră amândoi de răs, uitându-se unul la altul.

— Eu i-aş fi dat numaidecât: vindeam nişte hârtii şi făceam suma. Da m'am gândit la tine, zise Nichitachi, clipind din ochii lui şireţi; tu ai mai mult interes prin partea locului; ai moşia ta, ai luat şi pe a lui socru-tău, şi poate intri şi'n a Comăneştenilor.

Tănase se gândia, fără a mai asculta pe celălalt. El vedea deodată ce câmp larg de exploatare pentru el şi de umilinţă pentru nevastă-sa i se deschidea, dacă ar fi avut în mână poliţa lui Mihai. Cu toate astea însă, un rost de inexplicabilă ruşine îl împiedică de a primi numaidecât târgul. Chipul senin al Saşei, care întotdeauna îi insuflase respect şi admirare, îi răsăria în minte. Un moment avu pornirea de a spune lui Nichitachi că nu primeşte, dar samsarul biruind în el licărirea de omenie ce-i insuflase amintirea Saşei, zise:

— Spune jidanului să vie la mine.

În clipa cât el se gândi, Nichitachi îl străbătea din ochi, nepu'ând să-şi explice înţelesul acestei tăceri.

— Credeam că ai înebunit, zise el tare.

— De ce?

— Să stai tu la 'ndoială, când îţi cade așa locma în mână!

Tănase se sculă în picioare, pocnind

mânile una într'alta și invârtindu-se de colo pâna colo.

— Cum se poate, domnule!... Nu-i ajunge cât are, păcătosu! Auzi dumneata, poliță la jidani, cu iscălitura în alb, un om cu așa avere!... Ptiu rușinea dracului!

— Are avere frumoasă?

— Cum să n'aibă, domnule! Au Comăneștii, care-i cât o țară 'ntreagă, au case în București, au o moșie la Teleorman, are Sulița, la munte, care-i numai a lui, rămasă dela unchiul său, Colonelul,

— Cu atât mai bine, zise Nichitachi: poți să-i dai 15 și să pui în poliță 30.

Dar Scatiu nu se liniștea. Pe lângă instinctele lui negustorești și ura omului care a muncit și a adunat, în potrivea celui ce risipește, un sentiment ciudat de demnitate, ce-și avea obârșia în fala lui, îl făcea să-i pară rău deabinele de împrumutul lui Mihaiu. Legătura de rudenie cu Conu Dinu și indirect cu Comăneștenii, pe care, ca toți parveniții, o desprețuia față de nevastă-sa, îl măgulia în fundul inimii și • trâmbița pe toate drumurile : o familie mare, cu nume istoric, fără pată, impunea fiului de vătaf, și la umbra ei i se părea că crește propria lui umbră.

— Cum risipește, domnule, banii?

— Ei, asta-i! Tinerete nu-i? Aud că are o franțuzoaică dela Paris care-l toacă.

— Așa !...

— Da.

Scatiu se mai invârți prin odae, neliniștit, și sfârși prin a spune lui Nichitachi să-l trimită a doua zi pe Isidor zaraful.

Nichitachi se sculă să plece.

— Nu mă uiți, Tănase, cu spitalul?...

— Bine, frate: o vorbă are omul.

IV

De îndată ce ieși deputatul din opoziție, Tănase chemă pe fecior și-l întrebă de Bănică :

— A plecat ori e aici?

— Ba e aici, boerule ; îmbucă ceva.

— Zi-i să vie la mine.

După câteva minute, îngrijitorul era din nou înaintea stăpânului său.

— Ia ascultă, Bănică, cunoști pe Haim jidanul, din strada mare?

— Ăla dela *Cavalerul de modă*?

— Ce cavaler de modă, mă prostule!

— Ăla de umblă după spital, boerule.

— Ăla. Ce are aface cu *Cavalerul de modă*?

— Păi nu ține tot el și prăvălia de *galanterii*..

— Așa?...

— Păi dar cum : și prăvălia de galanterii, și acsizele și jugăritu...

— Să te duci numai decât la el, și să-i spui să vie la mine, astăzi, neapărat, m'ai înțeles?

— Prea bine.

— Să-i vorbești la o parte, mă.

— Da lasă, boerule...

— Haide, pleacă.

Bănică ieși. În urma lui, Tănase prinse a gândi din nou la Mihai. Bucuria de a împărtăși Tincuței, el cel dintâiu, întâmplări extraordinare, pe care le istorisia în felul lui, cu „mă'nțelegi?“, aud“, de astădată era fără margini: avea în sfârșit cu ce s'o umilească și despre partea lui „neni-su Mateiu“.

Sări de pe scaun și se duse la nevastă-sa.

Tincuța se îmbracă cu ușa încuiată. El dăte busna să intre, dar, găsind ușa închisă, se opri. Ori de cât ori se lovea de câte un fapt, foarte flesc pentru lumea cealaltă, dar cu care el nu era deprins, devenea bănuitor. Ce putea să facă Tincuța, cu ușa încuiată? Să lăcătuească ușa numai ca să se îmbrace, nu-i părea lucru curat; el se îmbrăca, par'că ar fi fost în mijlocul câmpului, cu toate odăile vraște, punându-și pantalonii în anti-cameră, surtucul în salon, după cum i se potrivea.

Bătu la ușă, tare. Tincuța se pieptăna.

— Cine-i? întrebă ea, supărată de modul cum bătea.

— Eu sânt. Nu te supără, Domnișo.

Dânsa, fără a mai răspunde, se duse să-i deschidă.

El intră încet, deschizând ușă mare, solemn și prost ca un car gol.

— Vă faceți *frezurile*?

— Nu mai vorbi prostii. Ce vrei?

Când erau în patru ochi, Tincuța i le tăia scurt. El, văzând că nu i se prinde ironia și nefiind nimeni de față să-i asculte spiritul, se domoli.

— Ia ascultă, nevastă: nu știi una, lată de tot...

— Ce este?

— E lată...

Dânsa nu mai zise nimica, cunoscându-i firea sucită, ci-l lăsă să spuie de bun placul lui.

— A fost Nichitachi pe l amine... și mi-a spus una, de n'o s'o crezi....

Dânsa tăcea!

— Asculți ori ba?

— De cu noapte a luat-o.

El se trânti pe un scaun, supărat:

— Tai cheful omului, când îi e lumea mai dragă...

— Și ce ți-a spus Nichitachi?

— Inchipuește-ți, dragă, că Mihai e plin de datorii.,

La numele lui Mihai, Tincuța se uită prin oglindă la bărbatu-său. Fără voia ei, simți că i se bate inima, ca unuia ce așteaptă o nenorocire și vede venind împărțitorul cu depeșa. Caută să se stăpânească și se întoarce spre el cu mirare:

— Mihaiu !...

— Da, Mihaiu al dumatle.

Ea încercă să zâmbească dând din cap.

— Al meu !...

— Da, Mihaiu. E plin de datorii: a luat bani dela toți jidanii din București, pe ipotecă, pe amanet, cu gir, fără gir, cum a putut. Acum umblă pe la ovreiașii dela noi: Isidor zaraful are o poliță a lui, iscălită în alb. Caută 15 mii de lei și e gata să se oblighe pentru 40, ca să-și ție madama dela Paris.

Tincuța, ascultându-l, se făcuse albă ca hârtia. Din nenorocire, se isprăvisse de pieptănat. Luă cutia cu pudră și se albi și mai tare.

— Zor, zor, dai cu făină pe obraz !...

Ea se întoarce spre el, binișor, scoase batista și se sterse pe ochi.

— Ce vrea să zică „o poliță iscălită în alb“ ?

— O poliță iscălită în alb ? Nu știi atâta lucru ?

— Nu.

— O poliță, știi ce însemnează ?

— Da, cam vag.

— Măăă ! proastă femeie am. Dacă s'ar întâmpla să mor eu, dragă, pe tine te mănâncă toți din toate părțile. Vino încoace...

Și fericit că-i putea arăta superioritatea lui în ceva, o luă de mână și o trecu prin mai multe camere până în birou, unde deschise casa de fier, scoase un portofoliu lung și îngust, cu o mulțime de despărțituri, și-i întinse pe masă mai multe foi de polițe, unele iscălite și umplute, altele neiscălite.

— Asta se chiamă o poliță. Cel ce ia bani cu împrumut se obligă prin foaia asta a-i plăti la cutare dată, și scrie aici suma primită și aici data sau scadența, iar dedesupt iscălește, precum vezi în astelalte.

Tincuța descoperi, spre marea ei uimire, că mai toată lumea din oraș datora bani lui bărbatu-său. El urmă :

— O poliță iscălită în alb vrea să zică o foaie de asta, în care un găgăuță ca d. Mihaiu își iscălește numele fără să pue suma ce a primit. Cine iscălește asemenea polițe, mai bine să-și lege o piatră de gât și să se dea pe gârlă. Ai priceput ?

— Da.

El închise la loc casa de fier și trecură din nou la Tincuța. Tănase se așeză pe un scaun, gândindu-se. Ea îl observa cu coada ochiului.

— Nu știu ce dracu să fac, zise el nehotărât.

— Cu ce?

— Cu polița fleacului ăsta de Mihaiu.

Ea se întoarse repede către dânsul :

— Cu ce?

— Cu polița lui Mihaiu.

— E în mâinile tale?

— Ba nu, dar n'am decât să zic jidanului să mi-o aducă. Tot stau și mă gândesc ce să fac : s'o las, intră pe mâna vreunui cămătar, care îi dă 15 mii de lei și pune în poliță 40. Da tot mai bine s'o iau : îl scap de camătă... și-l am la mână.

Tincuța în vreme cât el vorbea, se uita la dânsul cu ochii pe jumătate închiși, cu gura pornită pe un surâs amar și batjocoritor, cu o infinită expresie de dispreț, gata să-i zică un cuvânt teribil. El nu vedea nimic.

— Tu ce zici?

Ea se stăpâni cât ce putu.

— Eu zic să n'o iai.

— Vezi bine : dumitale nu-ți convine să știi că am la mână pe unul de-ai lui „ne-ni-tu Matei“.

— De ce vorbești așa, Tănase?... Tu singur zici că n'ai vrea să superi pe Sașa...

— Am zis așa, ca să fie vorbă...

— Foarte rău, dacă ai zis numai așa.

— Par'că am uscat rufele pe o frânghie cu dumneai !...

— Ce urât vorbești!..

— Se poate: așa știu eu să vorbesc, și îmi merge bine. D-voastră, care vorbiți frumos, vă mâncați averile ca păcătoșii.

— Te rog Tănase: gândește-te că șade rușine să afle lumea că faci camătă.

— Da ce se potrivește !... Obrazul cel subțire al cucoanei se roșește... la mai dai cu făină, că-ți trece...

Ea, în adevăr, se făcuse roșie și se uita la dânsul cu ochii aprinși.

— Ia ascultă, Tănase, nu mai vorbi așa, că mă faci să te urăsc... Gândește-te ce lucru desgustător e pentru mine, să afle Sașa că noi am dat bani fratelui ei, bani cu camătă!

— Am înțeles... zise el, vrând să se scoale și să iasă.

Tincuța sări la ușe și o încuiă. Râdea și tremura.

— Nu te las, până ce nu-mi vei făgădui...

El se scutură odată și o asvârli cât colo dela ușă.

— Ia fugi femeie, și nu te amesteca unde nu-ți fierbe oală !...

Apoi ieșirepede și trânti ușa cu sgomot. Ea se lovi de scaun și rămase alături, grămadă:

— Mizerabil !... Mi-ze-ra-bil !... strigă ea, scrâșnind din dinți și plângând.

Rămase acolo câteva minute, ținându-și degetul la care se lovise, cu mâna cealaltă. După aceea se sculă, luă o batistă de pe masă și-și șterse ochii. Apoi rămase în mijlocul odăii, gândindu-se. Ce era de făcut? Numele bancherului evreu îi răsări în minte; Isidor ! I se părea un nume groaznic, de jidan cu mâinile lungi și hrăpitoare. Il vedea în fața lui bărbatu-său, târguind polița lui Mihaiu. Și ea știa toate astea, și nu era în stare să facă nimic. Nimic ! Se putea să nu facă nimic?... ce să facă ?

Ii veni în minte să-i scrie Sașei. Și numai decât se îndreptă spre salonașul ei, să caute hârtie și cerneală. Inșă, după câțiva pași, se opri, gândindu-se la scandalul ce ar fi produs scrisoarea ei. Cum ar fi judecat-o Mihaiu ? Se întoarse înapoi și se văzu în oglindă, cu ochii roșii, cu pudra mototolită pe obraz: era urâtă. Urâtă!... Îmbătrânia înainte de vreme, își rodea sufletul alături de mizerabilul ce o chinuia făr' de milă, pe dânsa și pe tată-său. Ii veni să plângă din nou, și șezu pe acelaș scaun pe care o aruncase cu un minut mai înainte, ducându-și batistala ochi, fără nici o putere...

După câțva timp se sculă. Iși aduse a-

minte că era urâtă cu pudra pe obraz, pe care nu o pusese decât ca să-și ascundă paliditatea, și se spălă, își moie chipul în apă și se răcori. După aceea deschise o fereastră, ce da spre grădina tristă, și se uită pe gânduri în fundul zării: nimic.

Cu toate astea, aerul rece părù a-i da oarecare energie. O idee îndrăsneată îi trecù prin minte: să se ducă în persoană la jidan, înainte ca acesta să dea polițaiui Tănase. Dar cine era Isidor zaraful? unde ședeà? Nu se gândia la nimic. Zise să-i puie cai, se îmbracă repede și peste un sfert de ceas e à în trăsură. Spuse vizitiului s'o ducă la magazinul obicinuit, să cum ere niște cio-rapi pentru bo rul cel bătrân»: simția ast-fel nevoe să explice pentru ce se ducea în târg.

În poartă se întâlni cu Bănică, care aducea pe Haim evreul, cu un jandarm. Mulțumi pentru închinăciunea lor, fără a-i vedea. Însă, după un moment, barba evreului îi răsări în minte fără nici o cauză. Incepu să bănuiască: dar dacă o fi Isidor zaraful? Și cu cât se gândia, cu atât se întăria mai mult cu ideea că era el. Ba chiar i se părù că mâna cu care Haim își scosese pălăria era lungă și hrăpitoare, ca mâna închipuită a bancherului. Se mișcă să oprească pe vizitiu, dar se simți jenată, ca și cum acesta

ar fi înțeles ce se petrecea într'însa. Totuși, îl opri :

— Intoarce, am uitat ceva.

Alături de biroul lui Scatiu era o cameră goală plină cu dulapuri. Tincuța își lăsă pălăria ce avea în cap și, sub cuvânt de a-și scoate căciulița de iarnă dintr'o cutie, intră singură în odaie la garderobă.

În dreptul ușei ce da în biurou, era un dulap. Ea își lipi urechia de ușe și ascultă.

Haim de-abia intrase. Vorbeau de lucruri fără interes, de comerț, de daraeri, pe care Tincuța le pricepea numai pe jumătate. În cele din urmă îl auzi pe Tănase zicând evreului :

— Te-am chemat, domnule Haim, ca să te întreb dacă ții mult la antrepriza spitalului... fiindcă au venit mai multe persoane să mă roage să stărui la București pentru publicarea unei noi licitații.

— Mai multe persoane !... Ha?...

— Da, mai multe persoane.

Jidanul bolborosia o limbă ca vai de ea, cu „iu ! vei ! persoane !“ : Scatiu urma, indiferent :

— Țineam să știu dacă ai vre-un interes..

— Iu am interes, mă rog cum să n'am..

— Ce sumă se cheltuiește cu clădirea ?...

— O sută zece mii, mă rog.

— Și dumneata ce ofertă ai făcut ?

— Iu ?...

— Da ; cât ai lăsat sub deviz ?

— Iu ai lăsat 3 la suta sub *duviz*.

— Trei la sută ! Minunată afacere !... Nu mai erau alți concurenți ?

— Mai erau, mă rog, da iu am mulțumit pe dumnealor cu *dispighibeala*.

— Așa ?... Apoi uite că vin alții și cer să nu se aprobe oferta dumatăle.

— Oferta !...

— Da, oferta.

Evreul părea a se gândi, fiindcă Tincuța nu-l mai auzea. Apoi iar o luă :

— Și iu vii să rog pe dumneavoastră să faceți atâta bunătate de stăruiți să se aprobe.

— O să-mi fie cam greu ; trebuie alergătură, pierdere de vreme...

— Eu înțeleg, mă rog : unu la suta pentru cine aduce contractu iscălit... și încă unu pentru cine stăruiește să se primească zidirea când este gata.

— Ia ascultă, domnule Haim, dai două mii de lei să-ți aduc contractul la mână ?..

— Zău, domnu Sotirescu, este mult...

Așa să n'am parte eu de *cuptii* a meu, dacă nu este prea mult,..

Și astfel îi ascultă câteva minute încă, ciorovăindu-se ca țiganii, unul mai dând o

sută, altul mai lăsând una, până ce căzură la învoială.

Dezgustată de bărbatu-său și mai mult, de era cu puțință, dar fericită că evreul acesta se chema Haim iar nu Isidor, Tincuța ieși din nou în trăsură.

În magazinul în care intră să cumpere ciorapi lui Conu Dinu se ținu bine, vorbi liniștit și, la eșire, întrebă foarte firesc de adresa lui Isidor. Se mira ea însăși de atâta îndrăzneală. Băeții din prăvălie săriră s'o însoțească până la bancher, fiindcă era la doi pași. Ea mulțumi și se duse singură.

Comptuarul d-lui Isidor era instalat într'o boltă veche, despărțit cu zăbrele de lemn în trei părți: într'una, un jidănaș cu pistrui, cu părul roșcat, cu urechile blegi, murdar, aduna la coloane de cifre; într'alta un bătrân cu barba albă, cu un crâmpei de țigară de foi, care-i ardea mustățile, număra niște gologani și-i punea în fișicuri; în a treia despărțitură nu era nimeni. Pe jos noroi ca în stradă; în aer, miros rău.

Tincuța întrebă de d. Isidor. Jidanul cel mititel chemă pe cel bătrân.

— Ce poștiți, mă rog?

— Aș vrea să vorbesc cu d. Isidor bancherul: eu sunt doamna Sotirescu.

Evreul se dete numai decât la o parte.

deschizându-i porțița de lemn, și o rugă să intre într'oa cameră din fund:

— Poftiți, mă rog, aista este fiul meu, eu sunt părintele lui.

Tincuța se găsi în fața unui om tânăr, care ca și ceilalți, făcea la socoteli. El o rugă să șadă, și să vorbească cu tatăl său. După câteva minute se întoarse, foarte respectuos, nu semăna de loc cu cel închipuit, nu avea mâinile lungi, nici aerul hrăpitor, ci părea serios, era miop și stângaci.

— Cu ce vă pot servi, mă rog?

Tincuța se simția cu sufletul la gură, ca la pension, când venia profesorul de la Stat să pună întrebări. Zambia și se uita la bancher fără să-l vadă.

— Aș vrea să fac o rugămintă... Eu sunt doamna Sotirescu, rudă cu d. Comăneșteanu....

— Da?!

— Aveți o poliță neiscălită...

— Neiscălită?...

— Nu. Vream să zic iscălită în alb....

Greșeala aceasta o făcu să se roșiască și mîi tare.

— Mă întrebați un lucru, la care meseria noastră ne împiedică de a răspunde. Cu toate astea, fiindcă sunteți rudă cu d-l Comăneșteanu, socot că pot să vă spun că

aşa este : avem o poliţa a d-sale, iscălită de alb, şi suntem autorizaţi de corespondentul nostru din Bucureşti s'o negociem pentru 15 mii de lei. Noi n'am voit s'o luăm pe socoteala noastră, fiindcă nu avansăm bani decât numai la comercianţi şi pe termen scurt.

El păru a se gândi. Apoi adaose :

— Mă mir însă că d-l Comăneşteanu caută bani în oraşul nostru mic şi fără capitaluri, când ar putea să găsiască aşa de uşor la Bucureşti.

Tăcu şi păru a se gândi din nou. Tincuţa, încetul cu încetul, se liniştea. El iar urmă :

— Afaiă numai dacă n'oi fi vrut să nu-l afle familia...

— Da, dar iată că noi tot am aflat.

Bancherul înălţă din umeri, ca şi cum ar fi avut nevoie să se desvinovăţiască :

— Ce să faci!... Eu bani n'am: trebuia să i caut la cineva. Aci în oraş afară de boerul d-voastră şi alţi doi-trei, toţi sunt datori.

— Da?

— Da. Averi sunt, dar lumea s'a învăţat rău: un an face bucate bune, le vinde şi le mănâncă; la anul nu se face nimic sau grâul n'are căutare şi intră în datorii.. Sunt puţini boeri la noi cuminţi, cum este al d-voastră.... Aşa că eu, neputând să merg la

d-lui după bani, am mers la d-l Nichitachi.

— Și la altcineva n'ați mai fost..

— La nimeni, pe cinste.

— Atunci vă rog să trimiteți polița înapoi.. Se poate?

Dânsul se gândia, uitându-se în pământ:

— Se poate... dar pierdem comisionul.

— Eu nu înțeleg mult din asemenea afaceri, zise Tincuța însuflețită, dar vă rog, dacă se poate să restituiți polița, restituiți-o, și mă veți îndatora foarte mult... La orice nevoie, voi fi gata să vă servesc pe lângă bărbatu meu...

Evreul cel tânăr ieși să se înțeleagă cu cel bătrân, și Tincuța îi auzi în cealaltă odaie. După câteva minute intrară amândoi. Bătrânul, cu un aer mai de cămătar și mai umilit se înduioșă în fața Tincuței și-i făgădui să trimită polița înapoi, dar o rugă numai decât să stăruie pe lângă bărbatu său, ca să facă totul să nu se aprobe licitația spita ului. Intră în detaliuri de prețuri, invocă interesul orașului, pleda ca un avocat, acuzând pe Haim că era un „jidan *imposibil*“. Tincuța se uita la el, gândindu-se în ce straniu mod se încurcă ițele intereselor, cum intră cineva din bun senin în intrigi, cum începe să mință și să se prefacă, fără nici un gând. Ii rugă s'o ierte (aducându-și

aminte de cele ce auzise din colțul dulapului, că de astă singură dată nu putea să le fie de nici un folos, de oarce apucase și făgăduise altora... și astfel avu aerul în fața lor că se amestecă în treburile bărbatului său, ea, care nici odată nu se gândise la astfel de lucruri.

Bătrânul se uită lung la celălalt, și după aceea făgădui Tincuței că înapoiază polița. Ea surprinse cu mirare o expresie de nepusă *tinerete* în ochii evreului bătrân, când privia spre fiu-său.

— Aista nu-i *cuptiul* de jidan, zise el, bătându-l pe umăr. Dacă nu ar semăna la mine, ași zice că nu este al meu... Dar are inima dela mamă sa, Dumnezeu s'o ierte.

Și bătrânul luă cu mâinile lui, galbene de țigară, mâna Tincuței, și-i istorisi până la ușă cât era de bună răposata „soție a meu”; cum trimisese pe tânăr să facă școala de comerț din București, ca să devie bun „rumun”, și așa mai departe.

Tincuța ieși, mișcată de vorbele evreului și se urcă în trăsură, ușoară, fericită, deplin încredințată că scăpase pe Mihaiu dela mare pericol.

V

Tincuța iubia pe Mihaiu de mult. După ce el plecase în străinătate, ea îi scrisese la început, cum se învoiseră la cea din urmă plimbare în luntre, fără teamă și fără înconjur. Dar după prima venire a lui Mihaiu în vacanțe, cei doi copii ce se despărțiseră jumătate plângând, jumătate râzând, se regăsiră schimbați. Fiecare se miră de prefacerea ce luase celălalt: lui începuse să-l crească mustățile, să i se accentueze liniile, să i se îngroașe vocea; ei i se micșorase talia, i se umpluse pieptul, își schimbase pieptănătura. Tincuța găsea că Mihaiu își păstrase prea mult din grația de adolescent crescut între femei, ce o avea la piecare; el de asemenea că Tincuța devenise de o sensibilitate supărătoare, era diștrată, plină de amor propriu.

În adevăr, fata trecuse prin criza prin

care trec toate semenele sale, când, între 16 și 20 de ani, încep a fi luate în băgare de seamă, mai cu seamă dacă sânt frumoase și au zestre. I se împlineau toate dorințele, i se deschideau ușile, i se arăta lumea pe laturea petrecerilor. Fusesse la București cu Sașa, mersese la teatru, la două-trei baluri; plăcuse tinerilor; jucase până noaptea târziu, îmbătată de farmecul valsurilor; gustase, în fine, din amăgitoarea fericire a tuturilor fetelor tinere, și adusesse în liniștea ei de acasă umbra nehotărâtă a unei vieți nouă.

Iar acasă întâlnea aceleași chipuri: pe suprefect, doi-trei prieteni bătrâni, pe Tănase Sotirescu, poreclit Scatiu, și atâta tot. Astfel că, negăsind în nici unul asemănare cu ceea ce începuse să viseze, își făuria o lume primejdioasă de iluzii; citea cu nesațiu romane fantastice, din care sărea pagini întregi de descrieri, fiindcă numai amorul o interesa. O închipuire de sine nesănătoasă lua locul naivității de până aici, ceea ce făcea să găsească pe ai săi și casa lor plicticoasă. Era viața, care-și cerea drepturile sale. Coana Sofița, la fiecare nemulțumire a fetei, revenia cu aceeași vorbă:

— Mărită-te. Du-te la casa ta, și fă cum îți place.

Ea ținea mai mult ca ori când să dea pe

fiică-sa lui Scatiu. Vechea ei teamă de moarte o îndeamna să închidă ochii asupra cusurilor ginerului: „e cam bătrân; da e om de ispravă, harnic, bogat, — ce mai vrei?” Conu Dinu înălța din umeri, dar mărturisirea ce i-o făcuse nevastă-sa, că-i era frică de moarte, că nu se simțea bine, îl impresionase. Scatiu scos mereu înainte de Coana Sofița, azi cu daruri, mâine cu o nouă cumpăratură de moșie, începuse să fie tolerat.

În sufletul fetei, dorința de a trăi de sine, de a fi stăpână în casa sa, de a vedea și primi lume, se amesteca în mod nehotărât cu chipuri noi din București, cu chipul lui Scatiu, cu viața la oraș. Calitățile solide ale firii sale păreau deocamdată că sunt puse de o parte, și numai frivolitatea vârstei plutea la suprafață. Imagina lui Mihai îl turbura câteodată planurile, însă era imagina unei copil, pe când ea era acum fată de măritat.

Când auzi că băiatul se întoarce din străinătate, avu câteva bătăi de inimă și mai cu seamă o nespusă curiozitate de a vedea cum era acum Mihai. Iar când îl văzu, devenit aproape om, cu vocea puternică, cu mustața înfripată de a binele, și totuși zicând Sașei ca mai'nainte „maman”, cu grație și măsură în toate, dânsa se simți oare-cum umilită. El de asemeni o găsi

schimbată, cam preînțioasă, gata să se supere la fiecare glumă și numai după ce Sașa îi spuse despre planurile de măritiș ce să făceau pe socoteală Tincuței, înțelese, în parte, noua ei fire și tăcu.

Astfel, iarna, după întâia venire a lui Mihaiu, fata se mărită după Scatiu.

Dela cea d'întâi zi până în momentul când o întâlnim eșind dela zaraf, viața Tincuței fu o luptă neîntrerup-tă cu necazurile.

La un an după căsătorie i se născu fata, la doi ani muri mamă-sa, mai pe urmă Conu Dinu căzu la pat,— iar în tot lungul vremei aceștea, lupta zilnică cu mojițiile lui bărbatu-său și cu răutatea soacră-sei. Negreșit toate iluziile lunatece din naintea căsătoriei se împrăștiară ca norii la vânt. Le luă locui, o viața de provincie, placidă, monotonă, cu scene desgustătoare de ale Coanei Profire, cu satisfacții de amor propriu rău alese, precum rochii bogate ca să n'o mai întreacă alta, chefuri și chiolhanuri când venea vremea alegerilor, iar restul timpului economii supărătoare. Fală în toate, casă mare, două pianuri, reviste străine, seră cu flori, etc.. dar interdicție pe toată linia de a se folosi cineva de ele. Mai cu seamă a cânta la piano și a ceti sau a învăța limbi străine și a le vorbi, erau pentru Scatiu lucruri nesuferite.

Astfel, de la început chiar calitățile statornice ale Tincuței, care fuseseră întunecate un moment de nebunia trecătoare a vârstei, îi fură de mare folos, ca să poată răbda viața mai departe.

După alți doi ani, revăzu pe Mihaiu, jenată, tremurătoare, vorbind puțin, de teamă să nu-i pară provincială. El era sufletește acelaș. Soră-sa îi spusese de traiul Tincuței, și el căuta s'o mângâie tihnit, limpede la minte, fără nici o amintire d'altădată, dând lui Scatiu o importanță serioasă. Trecură astfel la țară două luni, cari păzură Tincuței fermecătoare. Mihaiu plecă din nou, pentru a-și termina învățăturile.

După a doua lui plecare, Tincuța rămase singură, atât de singură și de nefericită cum nu se simțise niciodată. Viața ei cu bărbatu-său îi părea o monstruozitate. Ii privea dusă pe gânduri, încremenită, cum ai privi o prăpastie adâncă în care a căzut cineva. Din norocire, Scatiu se alese deputat și se duse la București, de unde nu venea decât la o săptămână ori doua. În lipsa lui dânsa trecea nopțile albe, citind tot ce-i cădea în mână, rămânând ceasuri întregi cu cartea căzută pe pat și cu ochii țintă pe un punct din aer. Cel mai mic lucru o făcea să plângă. Când adormea, somnul îi era plin de visuri. Visa totdeauna pe

Mihaiu, în fel de fel de împrejurări, că sbura, că murea, că se plimba cu dânsa la Paris, cum vorbiseră în luntre, că-l rănea cineva, — și se deștepta tremurând, înfiorată toată ca de friguri. După ce se liniștea, întorcea perna pe partea cealaltă, își ridica părul moale de pe frunte și se gândea la dânsul. Ii iubia? Acesta era amorul? Ea nu știa. Simțea numai că ochii ei îl caută prin întuneric, prin lumină, aproape sau departe, peste tot, și ca o neînfrânată dorință de a-l strânge la piept ca pe un copil, de a-l încălzi, de a-i face bine, ca o rândunică unui pui, îi frământa toată firea. Sașa, care îi fusese totdeauna simpatică, îi era acum dragă. Se uita la dânsa lung, fiindcă în privirea ei adâncă găsea aduceri aminte de dânsul; o oprea câte-odată din râs și-i zicea încet: „ia mai râzi, e așa de frumos!“... ceeace făcea pe Sașa să râză și mai tare.

Dar Sașa se ducea la București, iar ea trebuia să vină acasă. Petrecu o iarnă pustie, fără o mângâiere dela nimeni. Tănase începea să dea în pârtia politicei, și înnebunea cu gogomăniile prinse ici și colo prin coridoarele camerei. Soacră-sa o revolta prin simpla ei ființă, buhavă și trivială. Nimeni 'no înțelegea.

Și era un noroc că n'o înțelegea nimeni,

fiindcă numai decât ar fi ghicit secretul ce cu atâta dragoste ascundea în suflet.

După câteva luni de la a doua plecare a lui Mihaiu, se deprinse cu această nouă formă de trai. Nu mai dormea și slăbea, dar era mulțumită: viața ei avea un țel, inima ei bătea fiindcă bătea inima lui.

Când în toamna anului viitor se întoarse Mihaiu definitiv, ea îl așteptă la țară, cu toți ceilalți, liniștită, dusă pe gânduri în zărea în care călătoriau cocorii. Numai Mateiu părea a bunui ceva, dar cu firea lui bună nu îndrăznea să ridice capătul vălului ce acoperea toate. Odată, pe când ședeau amândoi în cerdacul dela Comănești, Tincuța dusă cu ochii în gânduri,— Mateiu se uită lung la dânsa, îi mișcă binișor o viță de păr de pe tâmple și atingându-i fruntea cu degetul îi zise :

— Ce se petrece aici ?

Ea îl privi zâmbind.

— Cine știe !...

În sfârșit, Mihai, sosi.

Erau din nou cu toții la gară, ca la întoarcerea din străinătate a lui Mateiu. Dar, de sigur, nici atunci și nici acum nu palpitase o inimă mai nerăbdătoare în pieptul cuiva, cum palpita inima Tincuței. Când îl văzu coborându-se din vagon, se strânse de brațul Victoriei cu putere, iar când fata

se repezi să îmbrățișeze pe frate-său, ea se retrase cu un pas înapoi. Intinse mâna lui Mihaiu zâmbind, dar cu ochii înotând în lacrimi, pe care însă într'o clipă bucuria și căldura lăuntrică le absorbi.

Petrecură toamna văzându-se aproape în toate zilele. Tincuța era fericită; îl știa aproape de dânsa și nu dorea mai mult. Nimeni nu ghicea starea sufletului ei. Sașa cunoștea nevoile Tincuței, în viața cu Scatiu, și-i respecta tăcerea. O vedea de cât-va timp mai slabă, dar i se părea și mai senină. Se deprinde omul cu toate în lume, când are voință și demnitate, gândea Sașa.

O singură dată se simți Tincuța în primejdie. Venise spre seară la Comănești și nu găsisse pe nimeni: Sașa și fetele erau la plimbare pe jos. Ea sta în cerdac, singură. Iși scoase pălăria și se uita în apusul soarelui, când văzu pe Mihaiu intrând pe poartă, călare. El veni drept la dânsa, mirat de tăcerea ei, și o rugă să se ducă împreună după fete. Ea nu prea vrea. Găsisia că era cam târziu. Se uită la el, zâmbind. Mihaiu îi luă pălăria depe masă și i-o puse în cap, cu grije și temere să nu-i strice pieptănătura. Ea se sculă încet, coborî scările și porni alături de el, tăcută. Dânsul vorbea repede, istorisea glume, căuta s'o înveselească și să îndepărteze jena ce

o stăpânea. Turică le sări în drum să le spună încotro apucase fetele. Vre-o câteva radicale de-ale lui fură binevenite. Mihaiu făcu haz :

— Toate se schimbă în lumea asta, numai Turică nu.

După aceea tăcu și el, mergând domol lângă Tincuța. Se păru că vremea din urmă îl prinde și pe dânsul, cu melancolia celor ce au fost și nu mai sunt. Dar își reveni în sine numai decât. Se întoarse către dânsa râzând :

— Ce teribili suntem !... Ia să grăbim pasul...

Și luă mâna Tincuței, o trecu sub brațul lui și începu să meargă mai repede.

— Minunată vreme ! Dacă ar ține așa mai mult, să nu fim siliți să plecăm curând la București !

Ea tăcea. Eșiseră din sat și se îndreptau spre heleșteu. Mihaiu se opri deodată.

— D-ta nu zici nici o vorbă. Poate că nu voiai să vii la plimbare... Să ne întoarcem.

— Să ne întoarcem, zise ea, ridicând ochii spre el. Aș fi dorit să mergem spre malurile heleșteului, însă cred că e târziu.

Și, însuflețindu-se, îl sili să se întoarcă, dar se rezemă cu nîeredere de el. Soarele apusese de tot. Amurgul punea un fond de

argint liniilor satului, ce se tăiau cu putere în fața clarului-obscur.

— Cum trec toate, — nu-i așa?.. zise ea tremurând. Mă gândesc la drumul dumitale pe lac... de acum cinci ani.

El îi luă mâna și se plecă binișor spre dânsa, căutând par'că să nu-i deștepte amintiri triste. Ea îi făgăduise în plimbarea de care vorbiă să nu se mărite.

— Și eu m'am gândit adesea ori, zise Mihaiu, și mă gândesc încă.. Ce a fost frumos în viața noastră trebuie să ne rămână în suflet. Mai mult nu putem cere dela firea omenească, ale cărei men'ri sunt așa de nesupuse nouă.

Tincuța simți un val de căldură că i se urcă dela inimă spre tâmplă, își rezemă capul de umărul lui și se opri.

— Te rog... Nu pot să mai umblu.. Lasă-mă pe prispa unui țăran și du-te de-mi adu trăsura.

El voi să trimeată pe cineva în locul lui și el să stea lângă dânsa, însă ea nu primi. Ii strângea amândouă mâinile în mâinile ei zicându-i mereu:

— Du-te!... Te rog!... Te rog să te duci, să nu ascuți mânilor mele!...

Și el se duse, îi aduse trăsura, o așeză binișor într'un colț și se despărți de dânsa

Astfel trecu acest val primejdios și trecură încă doi ani.

Dar fiecare an săpa o dungă mai adâncă în inima ei. Vara, când putea trăi aproape de dânsul, înviora. Restul timpului se necăjia cu bărbatu-său, pirotiau de frig în pustiul luxos de acasă fără nici o speranță.

VI.

Veneau sărbătorile Crăciunului, și cu ele se apropia sosirea ministrului și prin urmare a lui Mihaiu. Tincuța alerga de colo până colo, ca toate să fie la locul lor, îngrijite și curate. Prefăcu o parte din casă, găti odăile mosafirilor, puse cu mâna ei câteva lucruri neînsemnate în camera lui Mihaiu, între cari un portret al mamei lui, și așteptă.

Când se gândea la ce făcuse, ducându-se la evreul cu polița, se rușina singură. Dar pe de altă parte era încântată : scăpase pe Mihaiu din ghiarele lui bărbatu-său. Scatiu așteptase pe Isidor a doua zi, însă în locul lui venise Nichitachi să-i spuie că „au pierdut locmaua“ de oarece *junele* găsisse bani la București.

Tănase nu mai pomeni nimic Tincuței. Însă din vorba lui cu nevastă-sa, rămăsese în mintea ei expresia brutală „să-și ție madama dela Paris“. Va să zică Mihaiu avea o amantă. Era oare cu puțință ? Era cu pu-

tință ca el, omul cel mai delicat, cel mai fin, în jurul căruia mintea ei vedeă numai senin, să se asemenea Ni-hitachi sau cu bărbatu-său, care la București făceau tot felul pe necuviințe?... Se tot gândiă mereu. O durea capul gândindu-se. Ar fi voit să întrebe pe Tănase, însă se temea să nu deștepte bănueli.

Intr'o dimineață, împărțitorul aduse o scrisoare, care amără inima Tincuței.

După ce ea eșise dela Isidor zaraful, tânărul bancher se ținuse de cuvânt și înăoiase numaidecât polița, însoțind-o cu explicații confidențiale către corespondentul lui din București, în care îi povestia cum venise d-na Sotirescu, ce-i zisese și pentru ce o ascultase. Corespondentul arătase lui Mihai cele cuprinse în răspunsul zarafului din provincie.

Deocamdată Mihaiu rămase foarte mâhnit: era incredințat că lucrul pornia dela Sașa. Negreșit, el se ascunsese de dânsa, și ea, la rândul ei, se ascundea de el. Atunci firea lui dreaptă îl duse în fața soră-si, căreia îi spusese pentru ce îi trebuiau banii, lăsându-i să înțeleagă, cu glume și vorbe bune că își da bine seama de ce făcea, și că deși polița era în alb, instrucțiunile bancherului erau limpezi, dobânda fixată și celelalte, Sașa râse de dânsul, îl

încredință că nu pricepea iotă din toată încurcătura asta și îl ajută să ia banii dela Bancă.

Mihaiu nu mai înțelegea nimic nici el. Atunci scrise Tincuței, o scrisoare jumătate glumeață, jumătate ironică, care ar fi trecut cum ar fi trecut dacă n'ar fi cuprins sfârșitul, în care zicea, că pentru cauze neprevăzute, e silit să nu mai însoțească pe ministru

Tincuța, care era deprinsă de mult cu toate, cu asta nu se putu deprinde. Răspunse lui Mihai cu violență, spunându-i adevărul, scurt, și rugându-l să nu mai adoage la cupa de amărăciuni cea din urmă picătură. În aceeași zi se îmbolnăvi.

El, primindu-i răspunsul, rămase încremenit. Cât rău îi făcuse fără voie!... Ce prăpastie eră în sufletul ei!... Li eră necaz și rușine de cele întâmplate, mai ales de ironia din scrisoare. Umblă câteva zile fără câpătăiu, trist, căutând să uite.

În vremea asta Scatiu se da de ceasul moșii. Se întruna în toate zilele cu deputații și senatorii din majoritate, la el acasă unde venia și prefectul, câteodată și unul sau doi sub-prefecți mai isteți spre a pune la cale primirea ministrului. Primarul orașului umbla din prăvălie în prăvălie, ca pe vremea alegerilor, rugând lumea să iasă la

gară cu mic cu mare. Negustorii erau invitați să curețe stradele, fiecare până la jumătate, ca apoi „serviciul municipalității“, să ridice noroiul. Unii zâmbeau la auzul acestei pompoase calificări, de oarece „serviciul“ în chestiune se compunea din două cărucioare desfundate, cari mai mult murdăreau decât curățau ulițele. Se luară măsuri să se umple cu pietriș toate gropile și hârtoapele din drumul ministrului; se hotărî trăsura care va avea să-l aducă dela gară, și neapărat se alese „carâta d-lui Sotirescu“, o cloșcărie de când lumea, cumpărată la mezin și dată acum, în vederea evenimentului, pe mâinile lui Ferenz caretășul; se ordona subprefecților să aducă de prin prejur țărani chiaburi, și altele. Mare neînțelegere asupra persoanei care trebuia să se urce în trăsura cu Ministru: perfectul ori primarul? Unii ziceau prefectul, alții primarul.

— Mă rog, pardon, ia să ne înțelegem, zicea d-l Alexandriu, partizanul prefectului: cine reprezintă pe onoratul guvern?

— Ia slăbește-mă, nene, cu onoratul guvern! D-l Ministru vine aice în casa noastră; or mandatarul nostru este d-l primare.

— Ba pardon, să mă ertați: d-l Ministru vine el oare în craș sau în județ?... Aud? Vine în județ. Atunci cine reprezintă

interesele județului față cu onoratul guvern?

— Consiliul județian, zise unul: să se urce în trăsură cu toți consilierii.

Un răs general însoți propunerea. Alexandriu se înfuriă: — la mă rog, să nu facem comicării. Eu nu sunt de eri de alaltăeri scos la lume ca dumnealui; că am văzut când a primit Napoleon al 3-lea pe împăratul Rusiei, și pe Vodă când a primit pe Marele Duce Nicolaie, și când a strigat Gambetta „vive la Turquie, Monsier!”

— Floquet, Floquet, coane Tudosie: a strigat vive la Pologne, nū vive la Turquie, zise prefectul.

— Floquet, Gambetta, tot un drac.

Scatiu râdea mai tare decât toți ceilalți de *bofonatele* bătrânului Aleksandriu, așteptând, roșu și enervat, să vadă lui ce rol îi dau.

Insfârșit, hotărâră să-l însoțească prefectul, până la *palatul* prefecturii, iar primarul să-i ție nn *speech* la gară; când o fi să meargă acasă, să-l însoțească Scatiu. Acesta se apăra au cu gura jumătate, încurcând fraze fără rost: „că mi s'a îmbolnăvit nevasta tocmai acu, mă 'nțelegi dumneata, când îmi, ard călcâile de treabă, cu afurisita asta de *enfluență*.”

In adevăr, de când se îmbolnăvisese Tința, el umblă forfota de colo până colo,

trântind uşile, înjurând slugile, dând dracului pe toată lumea. Alerga dela grajd, unde vizitii frecau *alămurile*, până la sofragerie, unde Costea freca argintăria, făcând din treacăt observaţiuni car ghioase, cu privire la putinele dela streşini sau la curcanii ce umblau prin curte. I se auzi vocea până în vecini, strigând argatul:

— Ioane! Ioane! da n'auzi, mă afurisitule!

Omul săria din bucătărie, cu căciula în mână:

— Porunciţi coane.

— Nu vezi curcanii ăia cum se plimbă prin curte?

— Păi ce să le fac?

— Să te ia dracu şi pe tine şi pe ei!... Cotineaţă n'ai mă, să-i închizi?

— Ba este, boerule... Iacă mă duc să-i în hid.

— Da putinele a'ea de ploaie?... Le-ai în ias pe toate acuş când vine Ministrul!...

— Păi ce să le fac, Coane?... doar să le închid şi pe ele cu curcanii.

— Nu, boule, să le pui în şură la locul lor...

„Acuş când vine Min'strul» era lozinca cu care lovia în cap pe cine întâlnea. De se întâmpla să-i ceară cineva ceva, răspundea totdeauna cu aceleaşi cuvinte:

— Acuș ți-ai găsit și tu, când vine Ministrul ?...

Se chibzuise el că un fecior singur nu ajunge, și chemase pe Teleliță să-i aducă încă unul, vremelnic. Costea se simția insultat de această lipsă de încredere, și dela cea dintâi întâlnire se ciocni cu adversarul său, dându-i o sfântă de bătae de-l umplu de sânge. Tănase se înfuriă ca un balaur bătu pe Costea și-l dete afară, iar în locul lui aduse pe celalt. Feciorul cel nou n'avea haine. Atunci Tănase porunci Madamei să scoată o veche giubea de frac ce o avea el de când pământul, și-l îmbracă. Când dete Tincuța cu ochi de el, vârât în fracul lui bărbatu său, ca un câine cu valtrap, sări din pat, bolnavă cum era, chemă pe Tănase și-l rugă să aducă pe Costea înapoi, că altfel se făceau de oc ră. Dânsul strigă, înjură, blestemă, dar trebui să se supună, fiindcă n'avea încotro. Porunci din nou Madamei să ridice fracul din spîneria feciorului, îi de e 2 franci și-l trimise să se plimbe, aducând iarăș pe Costea.

Când venia seara, cădea de osteneală și se culca dela 8. Intre o înjurătură și o glumă istorisită Tincuței cele petrecute în adunarea de cu ziua, încercând să repete vorbele lui Alexandriu, pe care nu le brodia de loc. Incurca pe Gambetta cu Impăratul Rusiei;

pe Floquet îl chema „ăla, de, care era la Paris când cu trecerea Rușilor“. Auzise ceva, dar nu putuse ghici înțelesul cuvintelor franțuzești:

— Țăla, cum dracu-i zice...

— Cine, omule?

— Ei, asta-i!... Dacă nu-ți aduci aminte nici atâta lucru, la ce-ai mai învățat franțuzește!...

Tincuța prinsă de friguri, se uita la el cu ochii mari, căutând să pătrundă încurcătura din mintea lui sucită.

— Dar cu *spiciu!*... Auzi *spiciu!*... Să-ți dai o palmă grecoteiului boerit, să se ducă de-a vândălacul!

Bănuia el că *speech* însemna discurs sau așa ceva, dar vorba i se părea atât de caraghioasă, încât chiar a doua zi, când se îmbrăca, o mârâia mereu printre dinți:

— *Spiciu!*... Auzi dumneata, *spiciu!*...

Intre două accese de tuse, mai făcea câte o cruce, mai trăgea o cismă, și iar se lega de Alexandriu și de Floquet: „cum dracu-i zice frate!“

Insfârșit ziua cea mult dorită sosi.

Scatiu se sculă de dimineață, dete o raită pe la grajd să cerceteze starea sufletească a *cailor celor mari*, din cari unul era cam nârâvaș; sculă pe vizitiul de oraș, precum

și pe Stoica, care se puseră numai decât să se radă unul pe altul; inspectă „carâta“ mișcându-i roatele; inspectă cerul. Toate păreau în bună stare, afară de acesta din urmă, care amenința cu ploae.

Se duse sus și se puse să se îmbrace. Ministru sosea la unu după 12. Scatiu încercă redingota cea nouă, așteptând ora convenită spre a îmbrăca fracul. Dejună la 10 jumătate, ca să rămână vreme pentru slugi a se găti. La 12 se urcă în „carâtă“ cu Costea pe capră. Vizitiul era îmbrăcat în haine negre, cu legătură albă, de vară, ale cărei capete fâlfâiau pe umeri, cu un joben de-a lui Tănase în cap, ce-i cădea pe urechi. Frigul îl cam strângea între umeri, dar trebuia să rabde.

Când s'o ia dela scară, Forgaș, harmăsarul din stânga, începu să sară în două picioare. Gură, biciu, nimic nu se prinse. Tănase se dete jos, începu să înjure, lovi cu piciorul în burta calului, dar totul fu zadarnic. Atunci veni Stoica, care cu o fluerătură îl făcu să ia din loc. Stăpănu-său se aruncă din fugă în trăsură, iar vizitiul de oraș, gătit pentru Ministru, rămase să vină cu „droșca“.

La gară erau toți în păr: Alexandriu, Panaitopolu, Vasilică Sobor, Iancu Mânzu, Boteșteanu, precum și senatorii Vispescu,

Cralea și Polcovnicul Stamate; apoi Directorul Prefecturii cu toți Sub-prefecții, Primarul, Consilierii județului și ai comunei, Polițaiul în mare ținută, Comisarii și sub-comisarii, Directorul arestului, Șeful garnizoanei, apoi cetățenii alegători, devotații partidului, negustori de toată mâna, cu decorațiile atârinate pe piept; protopopul, chemat de când cu reforma bisericească, „domnul protoereu”; Directorul Liceului, profesori, institutori, țărani, — în fine tot aparatul administrativ. Judecători nu prea erau mulți, ceea ce făcea pe unii să creadă că a intrat „ceva bizbiu” între Ministrul de interne și Ministrul de justiție. Afară din gară, ipocomisarii călări stau pe la răspântii, aținând drumul oamenilor ce veneau cu caarele la încărcat; călătorii dela tren erau duși la hambarul de mărfuri, în mijlocul protestațiilor celor mai țănoșii, câți-va gură-cască priveau la măturătorii primăriei, care pregăteau o manifestație impunătoare, dar până una alta se inglindisiau la cârciuma dela colț.

La ceasul hotărât, trenul intră în gară, domol, solemn, par'că ar fi știut ce înaltă chemare avea el pe lume. La o fereastră sta Prefectul, care se dusese întru întâmpinarea Ministrului, rotind niște ochi teribili și făcând semn deputaților să se urce în

vagon. Aceștia se urcară, surâzători, îmbulzindu-se care să ajungă mai întâi.

Când se coborî Ministrul din tren, toți cei de față se aliniară de-a-lungul zidului, strânși de Comisari, iar Prefectul făcu semn Ministrului să se oprească. Atunci primarul se apropie de el, scoase dintr'un buzunar o foaie de hârtie și începu: „Domnule Ministru“! apoi se opri căutându-și ochelarii, pe care și-i așeza în așa chip, încât îl strângeau de nări, făcându-l să vorbească pe nas. Și iar începu: „Domnule Ministru!“ Vântul înđoaia foile pe care era scris discursul; ochelarii alunecau; câteva picături de ploaie întindeau cerneala spălând vorbele; afară din gară era un chiloman de nu se mai auzea nici în cer nici în pământ. Cu chiu cu vai logosul se sfârși. Prefectul prezentă în fugă câțiva *cetățeni marcanți* și trecu înainte, pe covorul ce era întins dela clasa I-a până la eșire. Aci, zarva era la culme. Pietrișul aruncat de curând făcea să hârșie roatele trăsurilor, ipocomisarii călări pe bidivii plini de noroi, strigau la birjari să ție rândul, feciorii chiamau pe vizitii, călărașii dau cu pumnul în capul cailor.

Când se iviră Prefectul și Ministrul, trăsura lui Scatiu era la scară cu caii neastâmpărați ce o smunceau din loc la fiecare moment. Costea ținea ușa cupeului des-

chisă, dar Ministrul nu brodea clipa când să intre fără a se lovi. După orecare chibzuială, marele demnitar al Statului se aruncă deodată la voia întâmplării și căzu pe perne. Prefectul făcu și el tot asifel, iar Costea se urcă pe capră. Când însă s'o ia din loc, pace. Forgaș sărea în două picioare ca la circ, sforăia, mușca zăbalele, până ce prefectul, pierzând răbdarea, se dete jos. Scatiu turba de mânie : ar fi dat cu cuțitul în cal, de nu i-ar fi fost rușine. Atunci, furios, strigă la Stoica să vie numai decât. Vizitiul de oraș trebui să renunțe la gloria de a purta pe Ministru, iar cravata lui de mătase trecu din nou în slujba droșcei de toate zilele. Stoica liniștit, cu vorba lui lă-tăreață pofti pe Prefect să se urce fără teamă, că „așa se joacă băiatul : mă rog, cal tânăr nu-i?“

Și astfel se înșirară trăsurile una după alta, în goana cea mare, către palatul Prefecturii. La aripa din dreapta a trăsurii Ministrului venea Polițaiul orașului, călare, de abia ținându-se pe cal, sguduit și frământat, ca vai de el, căci, deși era aprig la chip, în fond era un biet creștin, care nu avea alte aptitudini spre a deveni „Prefect de Poliție“, cum își zicea el, decât nevoia de slujbă.

Pe drum, Tănase, în trăsură cu Panaito-

polu, își vărsa focul pe socru-său, care-i pricopsise cu Stoica :

— Mi-a învățat caii cu nărav, domnule !... Cine crezi că mi l-a colăcit ? Tot socru-meu.

Apoi se miră că nu văzuse pe Mihaiu.

— Nu înțeleg de ce n'a venit văru-meu..

Panaitopolu se uită la el cu coada ochiului, gata să-l umfle răsul de rudenia cu Comăneșteanu, dar Scatiu sări iar la Stoica :

— Al dracului țigan, domnule : vezi dumneata cum a învățat el calul să sară în două picioare când îl mână altul, și să fie blând ca un miel când ia el hățurile !

— Pui de hoț de pe Bărăgan, măi Tănase !... Știi tu ce alegi.

Panaitopolu era un grecotei, îmbogățit ca și Scatiu, și mofturile la el nu se treceau. Râdeau amândoi, uitându-se unul la altul.

Dela prefectură Ministrul trecu la primărie ; delă primărie, la spital ; delă spital la arest. În vremea asta, regula hotărâtă mai dinainte, cu însoțitorii, rămase baltă, de vreme ce Ministrul ceruse să-l urmeze Prefectul peste tot. Tănase venise acasă și aștepta.

Tincuța, rămase singură, după plecarea bărbatului său la gară, se sculase binișor din pat, se gătise cum putuse, uitându-se tristă la umeri, transparenți de slăbiciune

și se așezase pe o canapea. Ea spera să vadă încurând pe Mihaiu. Când dete cu ochii de bărbatu-său, încruntat și solemn, înțelese numai decât ce se petrecuse. Dânsul povesti isprăvile cailor, frângându-și mâinile că l-au făcut de răs; înjură pe Stoica și pe cine i l-a dăruit; bătù din picior la dânsa că și-a găsit să fie bolnavă tocmai în așa momente grele; batjocori pe Mihaiu că nu venise. Ea îl priviă lung, cu lacrămile în ochi: i se păreă un nebun, scăpat dela balamuc. Nu zise nimic, ca de obicei, lăsându-l să se potolească singur.

Din nenorocire, tocmai atunci intră pe poartă cupeaua, fără Ministru. Acesta se săturase de săriturile *harmăsarilor*, și rugase să i se dea o birjă.

Când văzù Scatiu că i se întoarce trăsura goală, pricepù dintr'o clipă cece se întâmplase. Atunci, în adevăr, părù că înebunește. Galben ca un mort, fără a rosti uu cuvânt, se repezi la revolver, eși afară și împușcă pe Forgaș, înhămat cum se afla, descărcând câte șase focuri în el:

— Na, na, na să te înveți să mai sări altădată!

După aceea aruncă revolverul și se năpusti asupra lui Stoica. Acesta crezuse că-l omoară și pe el, și de frică o luase la goană spre fundul curții, sperând să poată

încăleca peste zid și să fugă. Dar Scatiu îl ajunsese din urmă, îl înhăță de chică și-l duse târâș până în curte, unde îl bătu hoțeste. După ce răsufă bine, îi lăsă pe toți grămadă și se urcă sus.

Stoica se sculă din noroiu, fără a zice un cuvânt; își îndreptă părul în cap, din care scotea vițe întregi smulse de stăpânusău, și se apropie de cal. Acesta căzuse din ham întru'un lac de sânge, își întinsese capul pe pământ și trăgea de moarte. Ochii lui limpezi se uitau la Stoica fără viață. Gemenă câte odată din fundul plămânilor, ca un om. Carnea tremura pe el, ca înfiorată de durere.

La vederea calului murind, Stoica se aruncă la pământ, lângă botul lui, și începu să se bocească țigănește:

— Calule, sărmanule, te-a mâncat fript stăpânu-tu, dar-ar Dumnezeu să i se usuce mânușița cu care te-a impușcat!...

Săriră slugile celelalte să ridice leșul, să deshame calul rămas și să pună trăsura la loc, dar nu fu cu putință să scoale pe Stoica de pe botul lui Forgaș. Atunci Bănică și cu argații îl luară pe sus; aduseră o droagă în care puseră calul impușcat, îl acoperiră cu pae și-l duseră la câmp; spălară petele de sânge de pe jos, — și astfel

totul păru reintrat în ordinea de mai 'nainte.

Dela o fereastră, Tincuța văzuse începutul scenei cu revolverul, și leșinase. Șezuse căzută jos mai bine de un sfert de ceas, și se deșteptase singură, fiindcă nu venise nimeni. Se sculă binișor de pe covor și se apropie de canapea. O durea capul grozav. Ceeace văzuse era oribil. Bărbatu-său nu-i mai apărea, ca până acum, numai mojit, ci nebun-furios. Pentru întâiași dată îi fu frică de dânsul. Dar încetul cu încetul, se liniști: înțelegea că amorul propriu al omului ridicul din născare, care pricepe câteodată că e ridicul, e mai teribil de cât al altuia. Tot gândindu-se, își aduse aminte de tată-său: o fi auzit focurile de revolver sau nu? Poate că nu, fiindcă odaia lui era de cealaltă parte a caselor. Se sculă cum putu și se duse până la ușa lui, pe care o deschise cu grije: Conu Dinu dormia în fotoliu. Se retrase încet, aproape fericită: el cel puțin nu știa nimic din mizerile ce dânsa îndura.

În vremea asta, Scatiu sta singur în birou, aprinzând țigară după țigară: acțiunea lui de nebun îi descărcase sufletul de neliniștea pe care o grămădise cu încetul toate faptele neobișnuite din urma și din ziua a-

ceea. Acum se simția bine, par'că și-ar fi desbrăcat o haină care-l strângea. Iși aruncă ochii pe fereastră, tocmai când ridicau calul să-l ducă la câmp, și instinctiv, voi să se repeadă la ușă spre a porunci argaților să-i ia pielea. Dar un sentiment, grosolan de rușine îl opri pe loc. Se așeză din nou pe scaun și se puse să se gândiască: pierduse o mie de franci, prețul calului! Dacă în loc să-l împuște, l-ar fi vândut, se scăpa de el nu păgubia nimic. Făcuse o prostie. Și cu cât se gândia mai mult, cu atât îi părea mai rău: o mie de franci!.. Auzi de-aia e bine să nu se pripască omul. Și cel puțin dacă l-ar fi împușcat dintr'o dată, numai cu un glonț!

Dar nu, îl ciuruisă cu șase gloanțe. Cu toate astea, după un sfert de ceas, chemă pe Bănică și îi zise să trimită pe cineva la câmp numai decât să ia pielea de cal.

Pe când acestea se petreceau la Scatiu, Ministrul își isprăvisă inspecțiile și venia spre casă cu Prefectul.

Înainte trăsorii lui alerga un gardist călare, iar pe capră era un dorobanț. Când să iasă trăsura pe ulița armenească, gardistul fu oprit de un pâlc de oameni și în urma lui trebui să se opriască și birja Ministrului. Se muncău agenții puterii publice să facă drum trăsorii printre mulțime, dar

fără folos: erau vre-o sută de țărani ce se grămădiau pe ministru, cu o hârtie în mână. Acesta făcu semn birjarului să se opriască, întrebând pe oameni ce voiau: ei, cu căciula în mână, vorbeau toți deodată, așa că nu se înțelegea nimic. Prefectul le luă hârtia și le făgădui să le dea dreptate, — dar căută să pună jalba în buzunar. Ministrul însă, care nu pricepea nimeni, voi s'o citească ...

Era o reclamație a țăranilor de la Ciulniței. Sătui de angarele, de nelegiuiri, de dobânzi, oamenii veniseră, disperați, să se plângă Ministrului. Nu mai cereau nimic decât să le dea înapoi pe *boer*, pe Conu Dinu, care dir. moși strămoși stăpânise pe la vetrele lor. Se formase cu încetul legenda că ginerele secestrase pe socru.

Ministrul se simți pentru moment uimit că trebuie să meargă tocmai în casa lui Scatiu, și, cu toate lămuririle Prefectului că țăranii erau puși la cale de un avocat din opoziție, se gândi să telegrafieze numai decât lui Comăneșteanu, care, fiind rudă cu Dinu Murguleț, putea să-l lumineze. Ceeace și făcu.

La Scatiu acasă erau pregătite două mese: una pentru Ministru și lumea aleasă în sofrageria cea mare; alta pentru „ciurucuri“ într'o odaie de jos. Planurile lui Tănase erau mărețe de tot: el voia să dea Ministrului un banchet de 50 de persoane, cu vinuri *ravac*, trase și gustărite de Bănică în persoană, dar se lovise de Tincuța, care din cameră, ținea toate de scurt. Ea știa că cea mai mică petrecere în casa lor se sfârșia cu beție, cu lăutari și chiloman, și socotea că ar fi mai cuminte să nu dea Ministrului priveliștea acestor scene. El urlă, blestemă, se tângui că dânsa nu se gândeste decât la ale ei, fără a ține seama de alegători, de popularitatea lui. Simția că ea avea dreptate, dar, ca să nu aibă aerul că se conduce de un cap de femeie, el, *diputatul enfluent*, hotărâ să împartă invitații în două tabere. Ideea era necuviincioasă pentru cei ce intrau între ciurucuri

dar era practică. De altfel sub-comisatii, agenții electorali, unii negustorași, chiar erau mulțumiți să mănânce deoparte, în tihnă, cu „sfânta aghiasmă“ la 'ndemână, decât să se pițigăiască la masa Ministrului.

O barată de scânduri lega sufrageria de sus cu cea de jos, iar muzica militară era așezată tocmai la mijloc, ca să se poată auzi din toate părțile.

Ministrul intră în sala de mâncare cam înnorat. Scatiu nu știa nimic de ce i se întâmplase pe drum, și socotea că așa se cade să fie un om mare.

Prânzul merse bine,—ce-i drept, cu diferite soiuri de înjurături la adresa lui Costea, mârâite printre dinți. Muzica militară cânta corect, cu d-l capelmaistru în mare ținută, întors cu spatele spre muzicanți și cu fața spre banchet, uitându-se țintă în ochii Colonelului. Când veni vremea toasturilor, se mai încurcă treaba,—însă toți se țineau la locul lor. Unii râvneau la masa de dincolo, unde limbile se amestecaseră chiar dela al doilea fel de bucate.

De'ndată ce se sfârși prânzul ministrului unii dintre cei mai nerăbdători se repeziră la ceilalți. Colonelul care nu prea se bătea cu apa, făcu stânga 'mprejur și se rezemă lângă un șip, cu niște „pustiu de profir“ (cum

zicea domnul Protoereu) de s'arunci culionul în câini și mai multe nu.

Mai întru târziu deteră soldaților să mănânce, închiseră ușile bătărcii ce dau spre casele de sus, și astfel sgomotul păru a se liniști. Pe la miezul nopții, Ministrul ostenit de drum, se retrase. Toți răsufară.

Când însă s'adoarmă, muzica militară începă din nou. Chip era ea ascunsă într'o odaie de jos, dar te joci cu tromboanele și cu piculina!... Mai ales era un afurisit de solist cu cornul, care pusese mâna pe o doină; și ți-o freca, și ți-o învărtea, de gândiai că-și dă duțul în trâmbiță. O lua de jos, lung, târăganat, și se urca la deal ca un hain, și iar o mai ținea, și iar se urca, până prindea două note ascuțite, pe care le sfrichidea un ceas.

Bietul Ministru se foia în pat, își trăgea plapăma pe ochi, își înfunda capul în perne, nădăjduind că doar l'o ierta Dumnezeu să adoarmă. Când însă să-l fure somnul, cornistul se întorcea cu trâmbița tocmai în partea aceea, iar cele două note de sus străbăteau văzduhul ca două săgeți nevăzute, și se înfigeau în urechile Ministrului. El se scula pe marginea patului, uitându-se în jos fără nici o nădejde:

— Ei, bată-te de om!... zicea el.

În vremea asta, boerii de sus se duseră

la cei de jos și beția se întinsese în toajă strălucirea ei. Incredințați că nimic nu ajungea până la Ministru, urlau și schelălăiau ca într'o menajerie. Fiecare dăduse drumul firii sale. Revizorul școiar se desbrăcase de haină, și, bot în bot cu protopopul, cântau bisericeste, dând cu pumnul în masă ca să ție măsura.

— Pe glasul al 7-lea, popo !...

Răgușit de atâta sbierăt, protopopul de abia mai gârâia, scoțând câte o notă de cocoș cu țâfnă, cu capul plecat spre revizor și cu degetul lângă nas, bătând tactul.

— N'auzi popo: pe glasul al 7-lea !...

— Am răgușit de tot, măi frate.

— Bea agheasmă, afurisitule !...

Popa mai turna în el câte un pahar, și iar se vâra în sufletul celuilălt, cu degetul la nas.

— Fiecare își avea ticul său. Lângă popa cu degetul, venea Colonelul. Deschiat la tunică până jos, el se uita posomorât la muzicanți, cu ochii împăinjeniți, cu mâinile amândouă întinse în văzduh, par'că să se apere de un dușman nevăzut. La fiecare întorsătură a doinei, scrâșnea din dinți și gemea de țî s'ar fi părut că i se rupe inima de jale: în fond însă era numai beat, dar beat criță.

Când venea treaba la schimbat cântecul,

era vai de lume: nu se potriveau doi la gust. Primarul, care râdea mereu, călare pe un scaun, încerca să fie dulce la vorbă:

— Mă rog matale; puiule, dom'le Capelmaistru, să ne cânji „frunză verde bâr oiță“.

Alexandriu vrea Mascota. Se ducea în fața șefului muzicei, mătăhăind:

— Mon cher, te rog, partea aia din Mascota, știi unde cântă curcanii! golu, golu, golu...

Panaitopolu îi făcea vânt din drum:

— Ia slăbește-ne cu goluul dumitale, amice. Mă dom'le Capelmaistru, să-mi zici valsul lui Ivanovici, ti-ra-ra-ri...

Și ca să spue ce vals voia, da drumul unui glas argăsit de spirturi, care hămăia fără nici un rost. Capelmaistru nu pricepea. Atunci Panaitopolu chema pe polițaiu, care în tinerețele dumisale cântase din flaut:

— Nică! Nică!...

Și fiindcă celalt n'auzia, începea să-l poreclească:

— Mă țopârlane! Mă șurupelniță! Mă bocciule, da n'auzi!...

Polițaiul, ciupit de vărsat, cu niște favorite serbezi, slab și costeliv ca vai de el, era nebiruit la chef: ar fi fost în stare să bea o vie întregă fără să se cunoască,

Sări de unde se afla și veni lângă Panaitopolu.

— Porunciți, mă rog.

— la un flaut și zi valsul lui Ivanovici.

El puse mâna pe un flaut dela un soldat, își titiri gura pe îmbucătură și începu să țâfnească, chisc, chisc, până o prinse din ioc. Atunci dete drumul la niște tereremuri strașnice, pe cari Panaitopolu le însoția cu glasul lui spart, ti-ra-ra-ri, învârtind mâna prin aer și lăsându-se pe spate.

Dar în mijlocul lor sări deodată Tănase Scatiu. El până atunci stase de-o parte, fluerând o chindie pe care vrea să și-o aducă aminte. Puse mâna pe șeful muzicii și-i zise:

— Asta !...

Apoi își întinse buzele să spue ce voia, dar nu înnemeră.

— Ptiu, bat-o Dumnezeu, că până acuma o cântai !...

Capelmaistrul, ca să-i facă plăcere, puse pe soldați se încerce toate chindiile pe cari le știau. Era o ticăloșie, o zăpăceală, de nu se mai auzia nici în cer, nici în pământ.

— Nu-i asta, nici asta.

În sfârșit, la a patra, părură că-i dau în pâitie :

— A ha, ha, zise Scatiu, asta !

Atunci, se desbracă de frac, scoase cis-

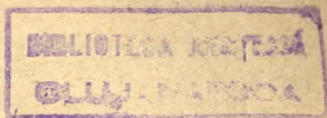
mele, și puse mâinile în șolduri, și începu... Ceilalți se făcură roată în jurul lui, privind-l cum pisăgea pământul în vârful picioarelor, dând cu călcâiul în scânduri, strâmbându-și glesnele, când afară, când înăuntru, lăsându-se pe genunchi, sărind în sus, de par'că intrase aghiută în el. După ce se munci așa vreun sfert de ceas, căzu pe un scaun:

— Vezi domnule!... Astea sunt ale noastre, nu *valțuri* și dănănai de-alea de-ale d-lui Alexandriu!... Auzi „golu, golu“, par'că ia hapuri!...

În vremea asta, Polcovnicul Stamate, care sta întins pe jos ca un tumurug, puse mâna pe pantofii lui Tănase, și, foarte liniștit, îi umplu cu mezeluri de pe masă. Aii jucau prin colțuri, fiecare pe seama lui. Unii dormiau pe sub scaune. Doi trei negustorași, simțind că se apropie vremea de ducă, puneau câte o mandarină în buzunar.

Spre zori, începură să-i care trăsurile pe la casele lor, ca pe niște saci, și astfel sărbătoarea se sfârși, spre deplina mulțumire a lui Scatiu, care socotea că e o necinste să iasă lumea trează din casa lui.

Cât despre Ministru, sgomotul roatelor pe caldarâmul colțuros îl făcu să sară din somn, buimac, întrebându-se în gând de se cutremura pământul ori sosise sfârșitul lumii,..



VIII

A doua zi, pe când Scatiu, informat de Bănică, plecase la Ciulniței să reguleze pe țărani, Mihaiu sosia dela București

Tincuța, care toată noaptea nu închisese ochii, dormia când veni el.

Mihaiu fu introdus numai decât la Ministru. Acesta îi istorisi întâmplarea cu jalba oamenilor, rugându-l să-i spue ce se petrecea între Scatiu și socru-său. El nu știa nimic. Auzise ceva despre neînțelegerile dintre socru și ginere, dar nu le dase importanță. Făgădui să cerceteze lucrurile mai de aproape și să-l informeze. Ministrul plecă din nou cu Prefectul în inspecție.

Mihaiu ceru să vadă pe Tincuța, dar ea dormea. Atunci se gândi să se ducă de-a dreptul la Conu Dinu.

Bătrânul, așezat ca de obicei în fotoliul lui, citea. Când intră Mihaiu, el se uită lung la dânsul, peste ochelari. Il recunoscuse, dar par'că fără grabă, și plecă ochi în jos.

hg h. 157

— Sǎrut mǎna, nene Dinule. Ce mai faci ?

— Bine...

— Cum o mai duci cu sǎnǎtatea ?

— Bine...

Mihaiu, crezǎnd cǎ nu prea aude, ridicǎ glasul :

— Uite, am venit sǎ te vǎd... Ești sǎnǎtos ?

— Mǎ bucur cǎ-ți mai aduci aminte de mine. Eu sunt sǎnǎtos... Tincuța nu prea e bine.

— Da ce are ?

El ridicǎ mǎnile în sus și înalță din umeri :

— Cine poate sǎ știe !...

Dupǎ aceea se uitǎ la dânsul lung.

— Semenii cu tatǎ-tǎu... Sǎ-i semenii cǎ era om de ispravǎ.

— Iți mai aduc aminte, Nene Dinule ? Iți aduci aminte cǎnd am mers la garǎ cu toți, sǎ primim pe Nenea Mateiu ?...

El plecǎ ochii în pǎmǎnt și nu rǎspunse. Mihaiu se uitǎ la el, mirat de adâncǎ schimbare ce o luase. Cǎutǎ sǎ-l însuflețeascǎ cu ceva, și își aduse aminte cǎ Sașa îi dase o pereche de pantofi pentru dânsul.

— Nene Dinule, mama îți trimite niște pantofi. Mǎ duc sǎ-ți aduc.

Și ieși să-și caute valisa. Când să ajungă în capătul coridorului, cam întunecos, i se păru că o ușă dela o odaie lateralnică era întredeschisă. Voi să treacă mai departe, dar cineva îl chema. Se opri să asculte.

— Mihaiu, bună dimineața.

El nu pricepea bine cine-i vorbea.

— Bonjour... Cine mă chiamă...

Prin crăpătura ușii se strecură mâna Tlncuței. El o recunoscă și se apropie de dânsa, sărutând-o.

— Ce va să zică asta ? când ai venit ?

— Acuma. Ce faci ? .i. Am auzit că nu prea ești bine...

— N'am prea fost bine... Dar când ai venit ?

— E un ceas de când am venit... Am fost la Nenea Dinu... Mă duceam să-i caut niște pantofi, dela maman.

— Ce ciudat lucru !... Eu știam că ai venit, fără să știu... Ce face Sașa ?

— E bine.

— Dar fetele ?

— Bine, toată lumea. Da de ce nu ești la lumină ?

Ea râdea, ascunsă după ușă.

— Nu se poate... Tot ce pot să fac este să-ți dau mâna din nou, dacă te mulțumești...

Și-i întinse iarăși mâna, prin deschizătura

ușii, cu brațul până la cot. Ei își lipi gura de pielea netedă, sărutând-o pe tot lungul, de jos până sus.

— Ești supărată pe mine, Tincuțo, și ai cuvânt să fii supărată...

— Destul.. fi cuminte.. nu sunt supărată.

Se zăria, în întunericul odăii, obrazul cu ochii strălucitori.

— Inchipuește ți că știam că ai venit, și nu-mi spusese nimeni... Du-te la tata... destul. Am să trimit să te cheme...

Își retrase binișor mâna și strânse ușa :

— Să vii numai decât.

— Viu.

Fericit că o vedea veselă și că nu era supărată pe el, Mihaiu alergă în odaia lui, scoase pachetul din geamantan și se întoarse la Conu Dinu.

— Uite, Nene Dinule, maman îți trimete pantofii aștia de iarnă.. Dorește să te vadă... Nu vii la București ?...

— Nu pot să viu... Spune Sașii că o doresc mult. N'am văzut-o de doi ani.

— Nu te mai duci la moșie ?

El învârtea pantofii în mână. Intoarse ochii lung și se uită la Mihaiu.

— La care moșie ?

— La Ciulniței.

Bătrânul ridică din umeri.

— Ce copil ești !... Tu nu știi că eu nu mai am moșie...

Conu Dinu se plecă spre el, cu privirea încruntată, îi apucă de braț și-l sguidu cu putere.

— Eu nu mai am moșie !... Moșia mi-a luat-o tâlharul... Tâlharul, banditul care îmi omoară fata! Și cel de sus îi cunoaște nelegiuirile, îi înțelege gândurile, și nu-i trăsnește !... și nici nu mă chiamă pe mine la dânsul, ca să nu mai văd !...

După aceea, multă vocea, și cu mare tristețe zise :

— Imi pare rău că o să mor blestemând : nu mai este dreptate omenească, iar Dumnezeu, și-a întors fața dela mine.

I se stâmbaseră toate liniile obrazului, vorbind astfel. O descurajare adâncă se întipărise pe chipul lui, descurajarea omului revoltat, care nu spera în nimic. Lui Mihaiu i se făcu milă.

— Nene Dinule, nu te turbura așa, că tot mai e dreptate în lume; uite țărani dumitale vor să te aibă din nou.

El dete din cap.

— Ce să-ți faci țărani, împotriva câinelui ăstuia !...

Cine știe !...

— Cine știe !... poată să-ți faci ceva: au reclamat prefectului.

Conu Dinu se ridică pe brațele fotoliului.

— Au reclamat prefectului!.. Se vede că i-a schingiuit de tot...

— Mă rog, dumneata ai dat toată moșia de zestre?

— N'am dat nimic! El a luat... A pus mâna pe tot, fără să mă întrebe: zice că eu sunt bătrân și neputincios, că mă fură toți din toate părțile... Vezi bine: așa, mă fură numai el, mă fură și mă vâără în pământ, și pe mine și pe Tincuța... Și ce vor țărani?

— Vor să te întorci dumneata la ei.

Conu Dinu se uită la Mihai lung.

— Sărmanii oameni! Dar crezi că-i lasă el să facă ce vor? Mă prind că acumă, când noi vorbim despre asta, nebunul e la moșie. Ia sună numai a minune să vezi..

M hai sună. După cât-va minute veni o slugă cu ochii umflați, cu părul vâlvoiu. Conu Dinu o întrebă binișor.

— Acasă-i domnul?

— Nu-i acasă cucoane? a plecat la moșie...

Bătrânul dete din cap către Mihai iar sluga ieși.

— Vezi? s'a dus, a lăsat pe Ministru și tot, numai ca să-și răzbune pe lume... Auzi, el să primiască un Ministru!... Cine și-a făcut păcat să-l trimeată în casa asta? Mă crezi când ți oi spune că toată noaptea

au băut ca niște năuci? Ai văzut în cel hal sunt slugile.. Asta e viața noastră: când e treaz, e biciul lui Dumnezeu; când e beat, îl legi... Un asemenea om duce interesele județului și ale țării, — vai de ea de țară!.. —După aceea tăcu, clătinând trist din cap. Apoi rugă pe Mihaiu să-i dea hârtiile de sub pernă, ca să-i arate foaia de zestre. Incepu ctania din fir în păr a tuturor cetelor. Bătrânul se opria la fiecare frază, la fiecare vorbă, cerând explicarea cuvintelor noi, întrebându-l de nu era dreptatea de partea lui.

Ar fi urmat astfel toată ziua de nu venia femeia din casă să spună lui Mihaiu că îl cheamă Tincuța.

Mihaiu eși, iar Conu Dinu rămăsese cu hârtiile în brațe. Tot interesul documentelor dispărură odată, și în mintea lui, se ivi o idee nouă, întoarcerea la țară. Cum avea să se ducă, cine era să-l îngrijiască, puțin îi păsa. Să plece cu trăsura lui Scatiu nu se mai putea, fiindcă singura slugă credincioasă, Stoica vizitiul, se dusese în lume. Atunci îi veni în gând altceva: să fugă..

Pe când planurile acestea munciau pe Conu Dinu, Mihaiu intra la Tincuța.

Intinsă pe canapea, cu o rochie de casă pe dânsa, ale cărei cute, de mătase aurie.

cădeau bogate pe covor, cu o blană albă pe pieioare, Tincuța mișca ușor degetele pe o carte. În fața ei era un fotoliu, alături de o măsuță, cu un vas subțiratic, elegant, din care se lăsa spre dânsa o roză înflorită în grabă și sfioasă; în atmosfera salonașului o căldură binefăcătoare în care surâdea o minunată fotografie a d-nei Vigée Le Brun, ce-i semăna.

Când intră Mihaiu, ea zâmbea. Părea că simte toate mișcărilor lui, chiar când nu-l vede, că știe când vine, ce dorește, ce are să zică.

— A!... domnule Mihaiu, iată-ne în sfârșit!

El dădu din cap, mulțumit și cam stângaci, luându-i mâna.

— Ași fi venit de eri, dar mi-era rușine.. după o scrisoare așa de proastă...

— Șezi, Uite, vezi? asta este...

Și zicând astfel, scoase din carte scrisoarea lui.

— Dă-mi-o te rog, s'o arunc în foc...

— Ți-o dau, însă cu condiție: să nu mai scrii asemenea lucruri.

— Nu mai scriu niciodată.

— Și să aibi încrederea în mine, fiindcă îți vreau binele.

— Da.

Ea îi dete scrisoarea, pe care el o aruncă

în sobă. Amândoi se uitau la hârtia ce ardea, îndoindu-se și lăsând să se vadă literele negre pe fondul cenușiu. Tincuța dete din cap.

— Asta-i drumul pe care-l iau toate cele omenești.

El nu zise nimic, ci numai se uită la dânsa lung. Era albă ca hârtia pe care o ținuse în mână, diafană, de o tinerețe candidă. Numai ochii păreau că ard, cu o viață proprie, ca diamantele.

Mihaiu se simți mișcat ca de o poezie, în care durerea pornește din s'raturile cele mai adânci ale sufletului rănit, dar cuvintele rămân simple. Ea deasemenea îl privia și părea că înțelege ce se petrece într'ânsul. Plecă ochii în jos și nu zise nimic. După aceea, uitându-se iarăș la cenușa scrisorii îl întrebă:

— S'a stins?

— Da.

— Apropie-ți scaunul de mine și șezi.

El mișcă fotoliul spre dânsa.

— Te rog, întâi închide ușa că vine frig.

El o închise. Umbla încet ca într'o odaie în care s'ar ruga cineva. Veni iar lângă dânsa, privind-o cu sfială.

— Șezi te rog. Știi că azi dimineață m'am deșteptat din somn, cu credința ne-strămutată că ai venit. Dece ai venit?

— Fiindcă m'a chemat Ministrul.

— Altfel nu veneai?

— Ba ași fi venit, dar mai târziu.

Ea îl privi în tăcere, după aceea încercă să zâmbească.

— Dă câțeva vreme a început să-mi fie frică de ceva necunoscut; mă tem să nu mor. E drept că nu prea am cuvânt să mă îngrozesc de moarte, fiindcă nu sunt fericită. Inșă de câțiva ani mă lega de viață o simțire nouă, puternică. Să ți-o spun?...

El se apropiase și mai mult, și-i luase mâna într'ale lui.

— Dacă nu e prea greu, spune-mi-o.

Tincuța se rezemase cu obrazul de spatele înalt al canapelei și-l privia cu ochii gânditori:

— Imi era drag cineva, atât de drag, atât de scump, încât credeam că o să pot trăi și să mă pot bucura de simțirea mea nouă. Dar se vede că nu se poate...

Mihaiu, mișcat până la lacrimi, încercă s'o oprească.

— Te rog, Tincuțo, de ce vorbești așa?...

— Vino mai aproape. Ți-aduci aminte de copilăria de pe lac? Copilărie, ce dulce copilărie!... Ascultă-mă: ași vrea să-ți dau ceva. M'am gândit să-ți dau un inel. Vrei să-l primești? De ce să nu-l primești? Sau dacă vrei să-ți dau altceva...

Se uită la el zâmbind și-i atinse fruntea cu degetul ;

— Mă înțelegi ?

— Te înțeleg de mult...

Ea îi acoperi gura cu mâna :

— Știu...

— Și dacă vrei să-mi dai ceva, primesc ; însă nu poate să fie nimic mai frumos decât asta.

Și, vorbind astfel, scoase ceasornicul din buzunar. Tincuța se uita la el nedomirită.

— De la cine îl ai ? întrebă cu temere.

— Dela sora-mea. Ia deschide-l.

Ea deschise un capac, dar nu găsi nimic extraordinar.

— Deschise și dincolo, sau să ți-l deschid eu...

Pe sticla albă era o viță de păr, legată cu o panglicuță roșie.

— O cunoști ? întrebă Mihaiu.

Obrazul ei se coloră de sânge, un val de căldură îi umplu ochii de lacrimi și fără știre își aruncă brațele de gâtul lui. I se umplea pieptul de aer, de prea mult aer ; se îneca de emoțiune. Incet, pe nesimțite, i se lăsară brațele grele, capul îi căzu pe spate, și rămase galbenă, ca mortă. El voi să se scoale de pe covor, speriat de paliditatea ei, dar o ușoară mișcare a brațelor, ce se rezemau încă de dânsul, îl făcu să se

oprească. Ea își duse mâna binișor la frunte, mișcă brațele în sus și deschise ochii.

— Mi-a trecut. Nu te speria. Nu sunt mai urâtă... E o impresie fugară, pe care nu știu de o înțelege: vița asta de păr a păstrat un parfum, pe care-l regăsesc în toate lucrurile mele vechi. Când îl simt, îmi pare că vremea n'a trecut, sau că a trecut atâta vreme, încât eu, cea de-atunci, am murit, iar eu, cea de acum, sunt alta. Și îmi pare așa de rău că nu mai sunt cea de atunci! Poate, poate ar fi altfel...

După aceea întinse mâna în aer, cu o mișcare atât de ușoară, dar atât de fără speranță, încât spuse o lume de durere. Se uită un moment înainte-i, apoi se ridică ceva mai sus pe canapea, și iar zâmbi.

— Șezi pe scaun... Te visez aproape în toate nopțile. Te văd aeeva cum te miști, cum privești câteodată cu ochii în gânduri, și puterea visului e așa de mare, că a doua zi îmi aduc aminte că priveam și eu tot acolo. Știu tot ce faci, unde te duci, la ce te gândești. Știu când ești trist, când îți aduci aminte de mine. E o nebunie care mă încâlzește, îmi odihnește spiritul. Doctorii socot că sunt bolnavă de nervi. La început le spuneam că visez toată noaptea. Mi-au dat fel de fel de doctorii, care mă făceau să dorm ca o piatră. Le-am lăsat la

o parte și m'am întors la visurile mele.
 Iși plecă fruntea pe o lature și se uită
 la el:

— Dacă nu te-ași mai visa, aş muri.

Mihaiu o asculta, cu inima sfârșită. Ii
 era frică să se mai apropie de dânsa, ca
 nu care-cumva suflarea lui s'o înece. Părea
 că nu mai ține de pământ prin nici o le-
 gătură. Se întinse pe covor și-și rezemă
 capul de blana albă de pe picioarele ei, pe
 care o sărută în ascuns.

Ea păru că se gândește...

— Ce strani lucruri îți spun !... Șezi bine.
 Reazămă-ți capul de picioarele mele. Vino
 mai aproape dacă vrei.

El veni lângă dânsa, aproape de tot. Tin-
 cuța îi puse mâna pe frunte, mângâindu-l.
 Voi să urmeze, dar sângele i se urcă din
 nou în obraz.

— Ești prea aproape, zise ea, încurcată,
 râzând, cu o tremurare a glasului ce o îm-
 pedeca să vorbească.

El nu zicea nimic, ci se uita la dânsa,
 rătăcit ca într'un vis.

— Aș vrea să te ții aproape de mine,
 dar mi-e frică... Imi bate inima așa de tare !
 Șezi colo.

Mihaiu se supuse.

— Îți spun lucruri ciudate. Dar e ade-
 vărat. Trălesc numai fiindcă trăești dum-

neata... Ași vrea să te întreb ceva: dacă s'ar întâmpla să-ți fie dragă o altă femeie, cât aș mai fi eu în lumea asta, mi-ai spune-o?... Nu, nu, nu vreau protestări zădărnice.

— Ti-aș spune.

— Crezi că s'ar putea?

— Nu cred.

Ea zâmbi trist. Il privi cu ochii pe jumătate închiși, cerându-i par'că socoteala în tăcere de ce spune. Dar se împlânzi repede.

După aceea, ceru lui Mihai să-i istorisească despre viața lui de toate zilele, ce lucra, ce planuri avea pentru viitor, de-l interesa politica. Ii făgădui să vină la București, la Sașa, ca să fie aproape de el. Voia să-i vadă camera de studiu, să-i atingă lucrurile de pe masă. Inchideă ochii cu o plăcere copilărească, gândindu-se la cele ce spunea.

Petrecură astfel mai toată ziua împreună. Când se întoarse Ministrul acasă, Tincuța dori să-l vadă. Il primi cu o grație atât de măsurată, cu atât tact îi vorbi, încât omul, copleșit de preocupări prozaice, se simți ridicat deodată într'o atmosferă senină, simpatcă. Eșind dela dânsa se miră mult de nepotriviala dintre bărbat și femeie.

— Cum se poate să se piardă o asemenea ființă în mijlocul lumii aceștia, plină

de zizanii și de meschinării? ... Sunteți rudă, da?

— Da.

— Ar trebui s'o îngrijiți. E păcat: îmi pare bolnavă.

Mihaiu se opri uitându-se la șeful lui, cum se plimba preocupat. Vederea Tincuței lăsase în spiritul omului rece, melancolia faptelor nobile, uitate sau neștiute. Părea cu dinadinsul sdruncinat de vedenia călătoare ce-i trecuse, pe dinaintea ochilor. Surprinsese într'o clipă adâncul lucrurilor și părea că le leagă cu cine știe ce umbră din propria lui viață. Se opri în fața lui Mihaiu vorbind încet, cu vocea gravă:

— Natura e câte odată de o nedreptate revoltătoare. Față cu noțiunile noastre morale, e imorală, oarbă. Cu drept cuvânt au făcut Grecii, din destinul lor, un fiu al Chaosului și al Noapții.

Graiul lui străbătu departe în sufletul tânărului. El rămase pe loc, uitându-se în pământ.

Nici nu mai avură nevoie să vorbească despre Conu Dinu și despre ginere-său. Ministrul pricepuse din tot ce-l încunjura, drama ce se petrecea sub aparențe ridicule. Ii fusese destul să vadă câteva minute pe Tincuța, ca să i se lumineze și mai bine țesătura ascunsă a aparențelor.

Dar Tincuța era fericită. Seara, după ce toți se duseră să se culce, ea rămase singură.

În odaia ei ardea focul. Puse lumânarea pe scrin și făcu doi pași spre oglinda cea mare. În lumina încrucișată a focului și a lumânării se văzu în mijlocul camerei, cu haina de mătase lungindu-se în penumbră, ca o fantezie ușoară. Mânicile îi cădeau bogate de pe umeri, cu capete negre de dantelă. Se mișca în dreapta. Nevinovata închipuire de sine o făcea să se creadă de partea aceea înaltă. Cine știe de ce. Era ostentivă. Pianul era deschis. Șezu pe scaunul lui și-și aruncă ochii pe note. Erau niște litere mari, albe, cu un pervaz negru. Luă ceatul în mână și-l întoarse spre lumină: Sonate, Op. 27, No. 2. *Der Gräfin Julie Guicciardi gewidmet*. I se păru că aude pentru întâia dată numele acesta. Julie suna așa de frumos! Cine o fi fost?... Se

sculă din nou și se apropie de oglindă: apoi se depărtă cât putu și se uită numai la rochie. Era alta, într'o altă lume, într'o lume caldă de poezi și de muzicanți, în azurul căreia se vedeau departe ramuri înflorite. Iși aduse aminte de lucruri vechi, de un brocart rămas dela maică-sa, cu flori de crin. Se plecă pe covor și ridică o batistă. Apoi veni lângă scrin. Se rezemă cu coatele de marmoră și se uită la portretul lui Mihaiu. Era un portret vechiu. Îl privi lung, atât de lung, că i se părea câte odată că nu-l mai cunoaște. Îi trecu prin minte începutul unui vals de Chopin, și mișca degetele pe piatra rece ca pe piano.

Se desbracă încet, rămânând mititică. Intră în pat binișor, își rezemă capul pe pernă și se uită la flacăra ce de-abia mai pâlpâia pe vârful cărbunilor. Gândurile ei se prindeau în mreaja somnului. Din când în când i se părea că pune mâna pe momentul precis în care adormia! „Acuma, acuma“, și dormi în adevăr, cu conștiința limpede despre trecerea dela o stare la alta.

Întru târziu se deșteptă. Focul se stinsese cu desăvârșire. În odaie era frig, dar ea așuda. Scoase batista de sub pernă și și-o trecu pe frunte. Simți că-i tremură mâna și că tremură toată. Visase, ca în totdeauna,

pe Mihaiu, — îl visase că pleca fără s'o vadă, pe ascunse, ca să n'o turbure. Iși lăsă mâna în jos și ascultă. Nimic. Un huruit de trăsură ce se pierdea pe uliță o făcu să ridice capul de pe pernă și să asculte. I se părea acum că-și aduce aminte exact de momentul când eșise birja din curte, — momentul când ea se deșteptase. Tocmai de aceea se deșteptase, de sgomotul roatelor. Atunci se sculă pe un cot ca să asculte mai bine: nici o mișcare. Plecase.

Palidă, cu inima bătând să-i rupă vinele, sări jos din pat, aprinse lumânarea, își îmbracă în fugă rochia, încheind-o ici și colo, și eși. Trecu prin coridorul cel lung și prin salonaș, și se duse drept la camera lui Mihaiu, pe care o deschise, trântind ușa de perete. Era coprinsă de o dorință neînfrânată de a ști adevărul, de a-l constata în partea lui materială, dând de patul nedesfăcut și de camera goală.

Când colo, Mihaiu dormea la locul lui, somnul omului tânăr, care a trecut o noapte în drumul de fier, — iar odaia era plină de lucruri aruncate peste tot.

Tincuța rămase încremenită, și tocmai atunci i se păru că se deșteaptă din halucinația ce o stăpânise cu atâta putere. Era să scape sfeșnicul din mână. Dete înapoi, ȧtrăgându-se cu grijă, fericită că nu o sim-

țise nimeni, nimeni, și intră la ea, se desbracă repede și se culcă din nou.

Când își regăsi căpătâiul cald și închise ochii, i se păru că o cerească mână se coboară din aer și îi ridică de pe frunte pâcla visurilor rele, limpezindu-i gândurile. Mihaiu era acolo, sub acelaș acoperământ cu dânsa. Ce mai putea dori ?

A doua zi, dimineața, pe când ea se îmbrăca, femeea din casă îi spuse că Mihaiu vrea s'o vadă.

Se găti numai decât și se duse drept la el. Bătu la ușe.

— Intră ! îi răspunse vocea lui dinăuntru.

Ea intră, încet, râzând, pe când el o privea cum înainta cu pași măsurați, ca într'un menuet. Mihaiu își strânsese lucrurile și sta într'un colț pe canapea, cetind. Felul vioi cum se înfățișă Tincuța, îi păru atât de îmbucurător, încât nu se sculă și nu o întrerupse. Dânsa veni până lângă el, șezu și luându-i mâna, îi zise lung, cu ochii în ochii lui :

— Bună dimineața. Cum ai dormit astănoapte ?

— Am dormit foarte bine, răspunse el, sărutându-i mâna.

— Cu visuri, fără visuri ?

— Fără. De ce ?

— N'ai simțit nimic ? n'a venit nimeni la dumneata ?

— Nu.

— Da bine dormi ! Vrei să-ți arăt cum dormi ? Uite așa.

Și-și strâmbă capul pe o pernă, rezemându-și capul în piept, ca cineva care cade de somn. Mihaiu râdea :

— Da, da : așa dorm. De unde știi ?

— Asta-i treaba mea.

Apoi se uită împrejur.

— Dar prin casă, ce neorânduială păgânească !... Una aruncată într'o parte, alta într'alta, de ți se părea că-s hainele a patru persoane nu ale uneia singure.

El era din ce în ce mai mirat :

— De unde știi toate astea ?

Ea se sculase și se uita la lucrurile lui de pe masă, scoțându-le de prin tocuri, ducând sticlutele pe la nas, învârtind foarfecele în mână.

— Ce-i asta ?

— Asta este un cuțit și o furculiță, care se îmbucă una într'alta, ca să nu ruginească.

— Dar asta ? A !... un puf ! Dai cu pudră ?

— Nu dau. După cum vezi, este o colecție de tot felul de instrumente de ras, între care și puful pentru cine pune pudră.

— Ce fel : de ras. Cuțit și furculiță...

— Nu... Astei sunt aruncate în valiză de slugi, din altă parte. Dar spune-mi, zău, cum de cunoști modul meu de a dormi?

Ea se uită la el lung, cu privirea bună.

— Să-ți spun: astă noapte am visat că plecai, fără să ți iei rămas bun dela mine. M'am deșteptat. Tocmai atunci trecea o trăsură pe stradă. Văzusem lucrurile cu atâta luciditate, încât nimeni din lume n'ar fi putut să mă încredințeze că nu era așa. M'am sculat, m'am îmbrăcat în grabă și am venit să văd camera goală. Îți spun: eram atât de sigură că ai plecat, încât am intrat deadreptul fără să mai bat la ușă. Când colo... nu plecaseși.

— Se putea să plec, fără să te văd!

— Știu, — dar e așa.

Povestind cele întâmplate, se sculase în pi ioare. Obrajii, de regulă palizi, erau colorați; ochii, care totdeauna ardeau, de astădată aveau privirea scnină. Mihaiu o luă de mână și o apropiă de fereastră.

— Ce este? întrebă ea mirat.

— Nimic: te găsesc astăzi foarte bine.

Ea plecă ochii în jos, apoi îi ridică spre el, zicând încet:

— Ești aici. Sunt fericită... Nu pleci încă.

— Mă duc cu Ministrul la Slobozia și ne

întoarceam diseară. Tocmai de asta voiam să te văd. Trăsura e gata.

Ea îl privi țintă în ochi.

— Da?...

Apoi îl luă de mână și-l trecu repede în salonașul ei.

— Așteaptă-mă aici.

După câteva minute, Mihaiu văzu ușa deschizându-se, iar Tincuța venind la brațul Ministrului. Ea se mișca încet, legănându-se, venind ca o umbră în urma lui. Se uita la Mihaiu râzând. Ministrul părea ceva cam încurcat, dar se reculese repede.

— Uite, Mihaiu, Doamna dorește să rămâi aici; eu doresc să vii eu mine... Ce alegi?

Tincuța se întoarce repede spre el:

— Dacă doriți dumneavoastră, eu nu mai doresc nimic.

— Veți vedea: nu-i așa că alegi să rămâi? iar pe mine mă lași să mă duc singur?

Mihaiu se uita la amândoi, nedumerit. Ministru îl bătu pe umeri, prietenește:

— Rămâi, rămâi. Noi ne vedem la București în toate zilele.

Apoi ieși, însoțit de Mihaiu până la trăsură.

Când se întoarce înăntu, Tincuța îl aștepta în mijlocul salonului, veselă. Ii făcu

o reverență adâncă, trimițându-i o sărutare pe vârful degetelor:

— Nu-i pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește.

— Îți sunt foarte recunoscător; dar... ce a zis Ministrul?

— Recunoscător; știi cam așa.

— Te mai poți îndoi?

— Da?

— De sigur că da. Numai să nu i se pară ciudat...

— Dece? eu te văd așa de rar... El te vede în toate zilele, cum prea bine a zis. Ajută-mă să șed. Dă-mi blana. Pune-mi-o pe picioare și stai lângă mine.

Mihaiu se supuse, o ajută să se rezeme bine pe bratele canapelei și se înti se și el pe covor.

Dar n'apucase să s'așeze bine, când văzu pe Tincuța privind cu luare aminte în aer, iar că ar fi ascultat ceva. În adevăr se auziau clopotele unui poștalion; Tănase Scatiu se întorcea.

Ea ridică ochii și mâinile spre cer, ca o mută protestare împotriva soartei. Mihaiu pricepu ce se petrece într'ânsa, cu atât mai mult că trăsura intra în curte. Se sculă și făcu semn Tincuței că se duce în odaia lui. Ea își strânse lucrurile împrejur și așteptă.

După puțin timp, ușa se deschise, lo-

vindu-se de perete, și Tănase intră, îmbrăcat în șubă, cu revolverul la brâu, ca de obicei.

— A! v'ați sculatără!... Mă bucur.

Apoi se cotrobăi prin șubă, rupse un nasture înjurând, și scoase o hârtie din buzunar, pe care o aruncă Tincuței.

— Să dai asta lui tat'tu s'o iscăliască. Tincuța mai nerăbdătoare decât aliădată se uită la el pieziș:

— Dacă intri plin de noroi în casă, închide cel puțin ușa.

— Ia slăbește-mă, că n'am poftă de vorbă.

Și ieși.

Dânsa deschise fcaia de hârtie și prinse să citească. Era slova lui Nae dela Ciulniței. Părea un fel de declarație din partea lui Conu Dnu, către ministru, că nu vrea și nu poate să se ducă la moșie, că nu încuviințează cererile țăranilor, că are toată încrederea în ginere-său, etc. Tincuța se trudi, să prindă înțelesul acestui act, dar nu izbutia. Il citi și-l reciti fără să-l priceapă. Atunci sună și zise feciorului să poftiască pe boer. După câteva minute, Tănase se ivi în ușă, numai în pantaloni și jiletcă.

— Ce este?

— Vino 'ncoace. Dece umbli numai în

vestă; te-o întâlnești cineva Știi că-i Mihaiu aici

— Ei, ș !., Sânt în casa mea.

— Tocmai de-aia... Ce este hârtia asta?

— Dă-o s'o iscălească și nu mă mai descoase.

— O dau, dar explică mi să știu ce spun.

El se leșă pe un scaun și lovi cu pumnul în masă.

— Bine, nenorocito, nu s nți cum mă s rând dușmanii din toate părțile! N'ai auzit cum mă reclamă țărani dumneavoastră dela scofala de moșie ce am luat de zestre !...

Tincuța se mișcă pe canapea și ridică glasul.

— Nu știu nimic.

— Nu știi nimic, ha? Da pe ce lume trăești? Bătu-o-ar Dumnezeu de zestre s'o bată, că mai bine îmi rupeam gâtul decât mă însuram!

Ea se uită la dânsul, lovind nervos cu vârful dege elor pe hârtie.

— Vorbește încet, că e lume alături.

El se smuci furios către dânsa:

— Vrei se vede să zic ceva lumii de alături..

Dânsa, înțelegând că nu-i de scos la cale cu el, făgădui să vorbiască lui Conu Dinu.

— Să te duci numai decât la el, m'ai înțeles ?

Ea dete să se scoale.

— Iacă mă duc.

Scatiu ieși. În urma lui, Tincuța rămase pe marginea canapelei, gândindu-se. Ce era de făcut ? Să se ducă la tată-său, șta mai dinainte ce ură groaznică avea bătrânul împotriva lui Scatiu, din pricina moșiei. Să nu se ducă, ar fi înebunit-o bărbatu-său. Între ei doi, nu găsia nici o scăpare. Se uita în pământ, clătinând din cap.

— Dece nu mă ia Dumnezeu ?

Se simți părăsită de toată lumea, fără putere, fără speranță, — când, deodată, îi răsări în minte imaginea lui Mihaiu. Da, asta îi era sig. ura mângâjere. Avu pornirea de a se duce spre el, însă, ca oprită de voluptatea de a spera, rămase locului; apoi se îndreptă către tată-său.

Spre marea ei mirare, Conu Dinu făcea exerciții de mers în picioare, se ținea copăcel, trecea dela pat la masă, ca un copil.

— Da ce faci tată ?

El se uită la dânsa, plăcid, cu o sprinceană ridicată în sus ce par'că era pusă în cuiu, și urma să-și caute echilibru. După câteva momente de tăcer, se întoarse spre dânsa :

— Merge, merge. Trebuie să mă mai mișc. că altfel îmi amorțesc picioarele.

Multă vreme el fusese de altă părere; nu atinsese pământul luni întregi, ca să nu se osteniască. Acum era de părerea contrarie.

Se uită iar la Tincuța.

— Tu ești mai bine? Ce ai acolo?

— Am o hârtie... pe care te rog s'o citești și s'o iscălești.

Conu Dinu se rezimă de masă, își puse ochelarii și ceti în fugă cuprinsul actului lui Scătu. Apoi plecă ochii în jos, pieziș, și se uită la fiică-să, peste ochelari!

— Ce face!?

Tincuța luase un scaun și ședea, cu mâinile pe genunchi. El urmă a o privi.

— Și tu ai vrea să mă vezi iscălind un asemenea act?

— Eu nu vreau nimic.

— Atunci pentru ce mi l-ai adus?

— Fiindcă mi l-a dat să ți-l aduc.

— A!... ți l-a dat să mi-l aduci!... De ce nu vine dumnealui?... Să poftască aici la mine, să i-l arunc în cbraz, nerușinatul! Vrea să-l iscălesc?... Poftim iscălitură.

Ș zicând astfel, rupse hârtia cu furie în bucăți.

Tincuța sări de pe scaun.

— Tată, ce faci!

B' trântul bolocănia ochii, furios, vorbind îndes t cu degetul în aer.

— Să poftască aici la mine!... Să vie la mine nebunul, să-i dau eu iscălitură de act!... Vrea act, ha? ca să mă pună sub epitropie de toată isprava?... Și tu îndrăznești să-mi eși înaintea cu asemenea păcătoșii, tu, fata mea, pe care te-am crescut ca pe o floare, să nu te bată vântul, să nu te arză soarele, ha?...

Tincuța se uita el înlemnită.

— Ce să fac?

— Să nu primești asemenea lucruri pentru mine, pentru tatăl tău... Și să mă aperi, nu să mă pui să iscălesc pentru el!

— Bine, tată, ce să fac?... Dumneata îmi ești părinte, el îmi este bărbat...

— Vezi bine. Și dumneata te duci după bărbat.

— Da ce să fac?

Conu Dinu se uita la ea și da d'n cap. Tincuța urmă, încet:

— Au venit sătenii noștri să-l reclame la prefect.

— La ministru, nu la prefect. Să-l reclame la ministru, și la Vodă, și la Dumnezeu, că i-a jupuit ca un tâlhar. Pe mine de ce nu m'au reclamat la nimeni?

— Dumneata erai din cale afară bun cu dânșii...

— Așa!?

— Cum a venit un om cu voință s'au supărat.

— Va să zică, eu n'aveam voință? Frumos.

Tincuța se duse la el să-l mângâe.

— Nu tată, nu te supăra.

El o îndepărtă dela dânsul.

— Fugi fugi, că mă mâhnești.

— Te rog, tată... Ce să fac? El mă gonește, dumneata mă gonești... Sunt așa de nenorocită!

— El te gonește!?... Te gonește!...

Și zicând astfel, voi să se repeză spre ușă, roșu, cu ochii injectați de sânge; dar se încurcă, se împletici și căzu. Tincuța sări să-l ajute, însă d'abia se ținea ea însăși pe picioare. Chemă slugile, îl ridicară de jos și vioră să-l pună în pat. Se sbătea să se scoale și să plece. Cu mare greutate îl liniștiră și-l făcură să-și ia locul în fotoliu.

Tincuța, eșind dela el, era cu desăvârșire nimită. Stete un moment în coridor și se gândi. Ce să facă? Nu mai avea nici cel puțin hârtia neiscălită.

Atunci, prinsă de un fel de curagiu, păru că-și regăsește calmul obicinuit: întâmplă-se ce s'o întâmplă. Astfel, reintră în salonaș și așteptă.

După puțin timp veni Scatiu. El aflase dela slugi despre starea lui socru-său, și clocotia de mânie. Se plimba de colo până colo, ca o hienă, fără a zice o vorbă. Deodată se opri în fața Tincuței.

— N'a vrut să iscăliască, așa-i?

Tincuța înălță din umeri.

— N'a vrut. Lasă că-i arăt eu!..

Apoi se învârti prin casă, și iar veni în fața ei.

— Să știi că mâine cer dela Tribunal să-l pue sub epitropie. Dacă e nebun, nebun să fie...

— De ce vorbești așa? E tată-meu.

— N'ai mai fi avut parte de el!..

Și zicând astfel, se apropiă de dânsa și începu să strige:

— Nu-l vezi că-i nebun!... E nebun de legat!... Sunteți cu toții o casă de nebuni, și el, și tu, și tot neamul vostru!

Tincuța se sculă binișor și voi să iasă. El îi tăie drumul.

— Unde pleci? Ai să stai aici să m'ascuți.

Ea se opri în loc și se uită la dânsul:

— Vrei să-mi scurtezi viața de tot.

— Da lasă că ești neam al dracului, nu pieri cu una cu două. Am să mă duc la Tribunal..

Pe când el începea din nou, se deschise

o uşe, şi Mihaiu intră. Tănase, care uitase cele ce-i spusese Tincuţa, rămase cu gura căscată.

— Bună ziua, domnule Tănase.

El îşi muiă glasul de tot:

— Da de unde eşi, măi nenisorule?

— Eram aici. Te rog să mă erţi c'am auzit fără voia mea cele ce spuneai Tincuţei.. Ministrul mi-a vorbit de întâmplarea asta, însă fără să-i dea importanţă. Dacă vrei, vino la mine să-ţi explic...

Şi trecură amândoi în camera lui Mihaiu.

X

După ce Tănase eși, Tincuța răsufală. Se duse în odaia ei, și rămase la geam, uitându-se în grădina desfrunzită.

O asemenea viață era cu neputință de suportat.

Încotro se întorcea cu mintea, vedea numai prăpastie: bărbatu-său îi era odios, se revolta împotriva societății care-l tolera, împotriva lui Dumnezeu care-l ținea pe picioare; tată-său devenise egoist, copilăros, stăpânit numai de gândul moșiei. Iritat prin capideea despărțirii, însă groaza de scandal o făcuse să dea înapoi înfocoșată. Ce era de făcut?

O lega de limre fata și, cu un simțământ mai personal, Mihail. Însă amândoi stau oarecum în partea nestatornică a vieții. Acolea, lângă dansa, nu era decât necaz și chin.

Ideea morții îi încolțise în minte de mult. Se simțea bolnavă și nădăjduia că poate să

moară curând. Dar, tinerețea luptă, și moartea veniă încet.

Scena din urmă cu bărbatu-său o revolta o exaspera. Mihaiu auzise cum era tratată în casa ei, și în loc să-i fie recunoscătoare că pusese capăt injuriilor, se simția umilită, înjosită: cât putuse să sufere ea singură, fără ca alții să știe, suferise; dar să fie batjocorită aproape în fața lui Mihaiu, în auzul lui, i se părea cu neputință de răbdat.

Deschise geamurile și respiră cu putere. Ii era cald. Se desfăcu la gât și-și puse coatele pe marginea ferestrei, gândindu-se. Ce fără de șart mai era și lumea asta! Cine e fericit într'însa? Violenții și apoplectici. Cei blânzi și fără voință sunt victime. Dar fiindcă înțelegea că e așa, de ce nu-și schimba și ea firea? Inșă poți să-ți schimbi firea?

Ce-ar fi fost oare, dacă s'ar fi despărțit de bărbatu-său? Scandal. Ei și? Se cuvine să pui în cumpănă fericirea ta, cu opinia lumii? Și prinse a gândi cum s'ar fi dus la Sașa, cum ar fi trăit aproape de Mihaiu, cât i-ar fi fost de devotată. Dar Conu Dinu? cui să-l lase? Era harțăgos, crud, copilăros, dar îi era tată. De câte ori lua lucrurile mai aproape, i se făcea milă de el. Și pe dânsul tot împrejurările îl a-

duseseră în halul în care era, împrejurările și lipsa de voință. Lipsa de voință. Ce vorbă și asta! Cine era vinovat de lipsa lui de voință? Natura, Dumnezeu. Dar un Dumnezeu care face asemenea lucruri nedrepte e o ființă imorală. Atunci la cine să-ți mai întorc ochii? La nimeni. La pământ. La neființă.

Logic, așa părea. Inșă îi era drag Mihaiu. Ce drag îi era!

Se simți coprinsă de frig, dar urmă cu încăpățănare se se gândească la Mihaiu. Pe al doilea plan al conștiinții se ivea umbra morții. O dedublare a personalității sale morale o făcea să aspire cu o parte către fericire, iar cu alta către moarte. Pe când se gândea la Mihaiu, ideea că ar putea să răcească desfăcu rândurile planului întâi al conștiinții și răsări luminoasă înaintea tuturor. Ce bine ar fi fost! Să moară de moarte bună, dar repede; să înceteze de a mai suferi.

Ușa se deschise încet și Zoițica intră. Ea rămase în mijlocul odăii, strângând din umeri. Tincuța închise geamurile cu grabă și chemă pe fată la dânsa. Se uită la ea lung, gândindu-se într'o clipă la o infinitate de lucruri. Cu cine semăna? Ar fi putut să semene cu tată-său. O mișcare nervoasă o făcu să dea pe Zoițica la o parte,

și repede, iar s'o apropie de dânsa. Fata simți obrazul mame-sei rece, mâinile reci.

— Ești înghețată de frig, mamă. Ai fost afară?

— Nu, dragă: am deschis fereastra să mai schimb aerul.

Fetița se duse în sobă, luă cu mâinile ei micuțe un lemn și-l puse pe foc, mai puse unul și încă unul; apoi strânse porțița și se strecură pe vârful degetelor, cu gravitate.

Tincuța o privea, dusă pe gânduri. Ochii ei păreau a zice copilei: „care va fi soarta ta! pe ce mâini vei încăpea!” Atunci ideea morții o înfioră. Chemă fata, o luă în brațe și o sărută, strângând-o la piept cu o neșpusă milă.

Când reîntâlni pe Mihaiu, se simți stângace, încurcată. Nu îndrăsnea să-l privească, ca să nu vadă ochii lui compătimitor. Ideea umilinții se împletea în mintea ei, ca o mașinărie complicată, cu atâtea roate și rotițele sufletești, ce o făceau să sufere. Ceeace părea amor propriu rănit, era numai o blândă închipuire de sine: voia să se păstreze, în imaginile lui, curată, desfăcută de orice legătură trivială. Și cuvintele lui bărbatu-său, zise în auzul lui Mihaiu, o pătaseră.

A doua zi, Ministrul și Mihaiu plecară.

Tincuța, dela geam, se uită lung în urma lor.

Când ei pieriră în zare, ea rămase în colțul ferestrei, privind departe în văzduhul fumuriu, fără nici o legătură între ea și lume. Ii răsări în minte o imagine bizară: *Iulie Guicciardi*, și o cută misterioasă de rochie : rochia ei din oglindă...

XI

La o lună după cele întâmplate până aci, Mihaiu, cu soră-sa și cumnatu-său, călătoreau din nou spre Tincuța, de astădată însă ca s'o ducă la groapă.

O depeșă a lui Scatiu, cu două zile înainte, îi chema și-i ruga să aducă doi doctori, cei mai mari din București, „fără a se uita la preț“; o altă depeșă, iscălită „cel mai nenorocit om“, îi vestea că „totul s'a sfârșit“.

Era prin luna lui Ianuarie. Gerul înlemnise toată calea. Ulițele pustii scârțiau sub picioarele rarilor trecători. Câte o sanie goală, cu doi bouleni piperniciți, mergea spre barieră.

Nici odată nu văzuse Mihaiu firea tristă a lucrurilor, într'o lumină mai potrivită. Grămădiți câte trei în sania lui Scatiu, tăceau. Fiecare se simțea apăsător de apropiata înfățișare a morții.

In adevăr, se vedea de departe porta lui

Scatiu îmbrăcată într'o învelitoare neagră monumentală. Câteva birji intrau și eșiau fără rost, goale său cu lume necunoscută.

Cea d'întâi persoană de care deteră, fu Coana Profira. La sunetul clopoștelor, ea ieși din odaia ei pe jos și începu să se bocească. Ii sărută pe câte trei pe amândoi obraji, cântând aceeași melopee cadențată: „Tincuțo, mamă! — Tincuțo mamă!”

Când dâșii se duseră sus, ea chiemă pe Costea la dânsa, puse mâinile în șolduri și începu să-l judece:

— Da ăștia ce mai caută?

— Or fi venit pentru moartea Cuconiței.

— Pentru moartea Cuconiței, ha? Da locantă nu e în târg, — ducă-se la locantă! Ce caută pe urechile lui fii-meu? Tot el, sireacu!

Slugile fiind ocupate, iar Tincuța moartă, Coana Profira pusese mâna pe chei; astfel toată ziua era beată.

Pe când Mihaiu și Sașa se urcau sus, Scatiu le ieși înainte. Roșu, cu genele umflate, cu gulerul cămășii în negru, părea mai hidos decât de obicei. Se aruncă de gâtul lui Matei, și cât era de lung și de bleg, începu să se bocească și el ca mamă-sa, cu glas mare și cu radicale:

— Am pierdut-o, vere Mateiu, am pierdut-o! S'a dus de la noi, verișoară Sașo!

M'a lăsat singur, m'a abandonat: nenorocitul de mine!

Și, cu ochii închiși, cu pumnul la frunte, scrâșnind din dinți, merse înaintea lor, ducându-i spre salonul în care era moarta.

La vederea chipului Tincuței, ridicat sus pe pernă, alb, senin, cu majestatea morții întipărită în toate liniile, Mihaïu simți un val de durere că i se urcă în piept și că-l podidește plânsul, cu hohot. Rămase lângă ușă, cu ochii în batistă, plângând fără să se mai poată stăpâni. Sașa luase un scaun și se așezase în fața răposatei, pe când Mateiu se uita la dânsa.

Intrată în stăpânirea liniștei de veci, s'ar fi zis că Tincuța nu murise, ci numai trecuse în lumea ei cea dreaptă. Cu mâinile strânse pe piept și cu flori în jurul capului, părea că adormise, gătindu-se. Făcliile ce ardeau și vârful pantofilor noi, ce eșiau de sub rochie; mirosul de tămâe; batiste înmuiate în apă de Colonia; aerul de groază al celor dinprejur, înjosorau oare cum recea frumusețe a morții. Viața ei chinuită se stînsese încet, prelung, fără să lăse în formele de acum decât întipărirea celui din urmă moment al conștiinței, că încetează de a suferi. Dânsa murise cu noțiunea clară a fericirii de a nu mai fi.

Și când acestea se citeau pe chipul ei,

Tănase se credea dator s'o căineze că a murit. După ce mai da o raită pe la cumpărături, unde număra lumânările aduse din târg, intra în salon și începea să geamă:

— Ah, nevestă, de ce m'ai lăsat tu pe mine!

Apoi văzând pe Zoițica cu ochii plini de lacrimi alături de Sașa, o îndemnă să plângă:

— Plângi, plângi, nenorocită orfană! Mamă ca a ta, puțini au avut în lumea asta...

Și acolo pe loc, se întorcea către femeea dela capul moartei și-i zicea, lung și tărăgănat:

— Mario, rupe feștila de la făclia aia, că pătează covoru.

Cei doi trei oameni, cu sufletul la locul lui, ce erau de față, se simțeau desgustați de atâta nesimțire și prefăcătorie. El ieșea liniștit, se ducea în biurou, unde deschidea casa de bani, scotea sticla cu rom și bea din plin, ca să-i treacă de inima rea.

În mijlocul celei mai mari tăceri, se auzi deodată glasul lui Scatiu strigând:

— Fugi! Să nu te văd înaintea oehilor, cobe! Luați-l! dați-l afară!

Matei eși în vârful degetelor să vadă ce se petrecea.

În fața lui Scatiu care urla furios, un om

bătrân, căzut în genunchi, se ruga de el să-l lase să intre. Matei recunoscu pe Stoica țiganul fostul vizitiu al lui Conu Dinu. Se duse la Scatiu și-l luă de braț, trecând cu el într'o odaie vecină.

Stoica intră plin de zăpadă, își lăsă căciula la ușă, se apropie de moartă sughițând, și-i sărută mâna. Apoi se uită la dânsa, clătinând din cap. I se înodau lacrimile în barbă. El nu putea rosti decât un singur cuvânt: „Stăpânică, stăpânică“. Se retrase și se făcu nevăzut.

Cât despre Conu Dinu, nimeni nu se îngrijea de el. Părăsit în voia singurilor, singur, neputincios, pirotea în scaunul lui, străin par'că de cele ce se petreceau împrejur. Numai când văzu pe Sașa, eși din nesimțirea lui aparentă și începu să plângă ca un copil. Se încleștase de mâinile ei, rugându-o să-l ia dânsa:

— Să nu mă lași, fetișo, să nu mă lași, că mă omoară și pe mine.

O adevărată teroare îl cuprinsese, din ceasul când văzuse pe Tănase intrând la dânsul, cu vestea că Tincuța murise. Gemetele, urletele, blestemele lui, înfricoșaseră pe Conu Dinu mai mult decât șiierea ce-i aducea.

Sașa căuta să-l liniștească, făgăduindu-i că se va întoarce peste puține zile și-l va

lua cu dânsa la București. Bătrânul o privi disperat :

— Va să zică mă lași...

Ea încercă să-i dovedească că nu era cu putință să-l ridice numai decât din casa lui Scatiu, fără să-i dea bănueli. Conu Dinu nu mai răspunse nimic, ci rămase cu ochii în pământ.

Nepoată-sa îl privia în tăcere, gândindu-se ce era de făcut. Se vedea bine că bătrânul învârtea ceva prin minte. Ea se temea să nu-și pună și el capăt zilelor, Căută din nou să-l încredințeze că nu se duce la București decât ca să-i pregătească odaea. El tăcu.

Inmormântarea Tincuței se petrecu în aceleași condițiuni de solemnitate și declamare. Totul era bogat, dar totul ținea de reciamă și de fală. În urma carului funebru mergea Tănase, între Mateiu și Mihalu. La fie-care răspântie, Scatiu se credea dator să sperie lumea cu gemetele. Iși pusese în minte, fiindcă așa îi convenea, să facă răspunzător de moartea Tincuței pe un biet doctor jidan. Iși cânta vorbele pe nas ca un țarcoinic :

— Unde o duceți !.. să nu o treceți pe sub ferestrele mișelului !.. Bănică ! Nae ! Vasile !

Numele îngrijitorilor de pe la moșii erau

astfel invocate la fiecare colț de uliță, ca mărturie a durerii ce-l copleșea, în fond însă pentru ca să se vadă puterea și bogăția lui.

La coborârea sicriului în mormânt, Scatiu păru că înnebunește. În fantasia lui excitată de alcool și de plânsetele sincere ale celorlalți, acest act al punerii în pământ, în adevăr cel mai mișcător din toate, i se înfățișă într'un mod atât de ciudat, încât nu-și mai putea stăpâni urletele. Era conștiința soartei noastre comune, care revolta viața vânjoasă și violentă din el.

Mateiu, enervat îl strânse de braț:

— Nu mai striga așa!

Glasul lui poruncitor păru că suggestionează pe Scatiu. El tăcu de-odată: luă o mână de pământ înghețat și o aruncă în groapă. Când totul se sfârși, plecă repede spre sanie, încovoiat și tăcut. Se înveli cu tartanul pe picioare, dând din cap:

— S'o ia dracu de viață!...

Apoi adresându-se vizitiului:

— Haide băete.

XII

Dela vestea ce i-o adusese Mihai, că țăraniii lui reclamaseră ministrului, Conu Dinu nu mai avea pace. Se gândea în toate felurile cum să fugă. Era pe jumătate olog, astfel că nu putea să iasă în târg și să plece de acolo drept la moșie.

În luna din urmă, pe când Tincuța era bolnavă, Conu Dinu trimisese într'o zi să-i cheme un birjar. Il tocmise cu 30 de lei să-l ducă la Ciulniței.

Făcu această încercare, pe față, sperând că Scatiu nu va îndrăсни să-l oprească. Dar se înșelă: Scatiu îndrăсни, ba dete și o pereche de palme birjarului.

De atunci bătrânul se concentrează în sine și deveni mai blând.

După moartea Tincuței, ceru să vadă pe ginere-său. Il rugă binișor să-i trimită un croitor ca să-și facă haine negre. După câteva zile iar voi să-l vadă. Li vorbi despre fetită, rugându-l s'o trimită la Bucu-

rești, la Sașa. Scatiu îi împlini toate gusturile sau îi făgăduia să i le împlinească, dar totdeauna cu aceeași condiție: să nu mai încerce să plece.

Intr'o dimineață, Conu Dinu îi ceru sania să se ducă la bae.

— Bucuros. Vrei să-ți dau și pe Costea să te ajute?

— Cum vrei.

— Ba nu: cum vrei dumneata.

Bătrânul se gândi. N'avea nici o nevoie de Costea, dar ținea să nu deștepte bănueli.

— Doar să mă ajute să mă urc în sanie. La bae m'o da jos un om.

— Va să zică nu-ți trebuie.

— Nu.

Tănase porunci să înhame caii. Conu Dinu își puse o pereche de pantofi groși, își luă șuba și căciula, dete femeii să-i așeze în sanie peria de cap și prosoapele, și astfel ajutat de fecior, plecă.

De multă vreme nu eșise din casă. Aerul rece îl însufleți. Vorbi vizitiului cu interes de tot ce întâlnea în cale, dar vizitiul răspundea numai cu gura jumătate: era dăscălit de Scatiu.

La poarta băilor stau câteva birji. Sania lui Conu Dinu intră în ogradă, el se dete jos cu mare grijă, și intră înăuntru. Sa-

nia întoarce și se puse să-l aștepte.

Dar după puțin timp bătrânul deschise ușa și chemă pe vizitiu.

— Ia ascultă, fă bunătate, te rog, dă o fugă până acasă și adu-mi briciurile: cere-le la Maria, și aici, dă-le îngrijitorului, pentru mine.

Vizitiul porni numai decăt. El îl pândi până ce se depărtă; apoi spuse băiașului că are puțină treabă în târg, îl rugă să-l urce într'o sanie de birje și să primească briciurile în numele lui, că se întoarce.

De îndată ce fu singur cu birjarul, îi zise:

— Măi băete, tu ești stăpânul saniei?

— Eu, cucoane.

— Ai cai buni?

— Buni de tot.

— Poți să înhami numai decăt și pe ceilalți doi și să mă duci la Ciulniței?

— Numai cât te-ei șterge la ochi, Cucoane.

— Câte parale vrei?

Birjarul se gândi.

— E cam departe... sânt două poști bune... vreme de iarnă...

— Scurt, scurt cât vrei?

— Să-mi dai doi poli, boerule.

— Bine. Mișcă-te.

Bidiviii o rupseră la fugă. După cinci

minute intrau într'o curte jidovească, plină de zăpadă bătătorită. Birjarul scoase alți doi călușei, îi înhămă înaintea celorlalți și porniră.

Conu Dinu își ridicase gulerul dela blană peste cap, ascunzându-se de teamă să nu-l cunoască cineva.

Când fură afară din oraș și dete cu ochii de întinderea lucie a câmpului, i se păru că întinerește. De doi ani îl țineau închis! De doi ani nu mai răsufleseră la lumina largă a șesului! Drumul pe unde mergeau îl cunoștea din copilărie; știa numele tuturilor satelor, al tuturilor popasurilor; copacii erau desfrunziți și triști, — și totuși lui îi părură toate noi, toate frumoase.

— Ia ascultă, birjar: știi să mâi?

— Știu, cucoane.

— Dacă știi, să te văd. Am zis 40 de lei: îți dau 50.

La așa vorbă duioasă, biciul învăluia dintr'odată pe rotași și pe înaintași, iar sania sbura pe pârția drumului.

Cu cât mergeau mai repede, cu atât emoțiunea lui Conu Dinu creștea. I se părea că-l ajunge Scatiu de pe urmă. La fiecare minut se uita îndărăt.

Și avea dreptate să se teamă.

Vizitiul venind se ceară bricele, dăduse oarecari bănueli lui Scatiu, fiindcă el știa

că socru-său nu se mai rădea de mult și își tăia barba cu foarfecele; cu toate astea nu zise nimic. Se mulțumi să întrebe pe vizitiu dacă în adevăr îl lăsase la bae.

Acesta, sigur de sine, se întorsese după vorba lui Conu Dinu și dase pachetul în mâna îngrijitorului; apoi se pusese să aștepte. Însă, după vreun ceas, rășbit de frig, se coborâse din sanie și se preumbla de colo până colo izbindu-și mâinile de umeri. Câteodată își arunca ochii înnăuntru, doar l'o vedea cineva. Și în adevăr, intendentul băilor, știind că nu e nimeni înnăuntru, eși le el și-l întrebă pe cine aștepta.

Când înțelese el că Conu Dinu fugise, sări pe capră și plecă în goana cailor:

— Tiii! e rău de mine.

Intră pe poartă ca un năuc, lăsă hățurile și se duse la stăpănu-său într'un suflet:

— Cucoane, boerul cel bătrân a fugit!...

Scatiu sări în sus.

— Unde a fugit? cum a fugit?

— Nu știu, vai de maica mea! L'am lăsat la bae... și am venit după brice. Când m'am întors înapoi, eu țineam că-i înnăuntru... De unde să știu eu?...

Scatiu îl privi o clipă chiorș, apoi se repezi la el și-l luă la bătae:

— Te-ai vândut lui, mișelule!... Stai că te învăț eu minte.

Stăpânul da ca un orb, iar sluga se apăra cu amândouă mâinile duse la cap.

— Iartă-mă, boerule, c'am greșit... nu-s vinovat.

— Să înhami caii numai decât, ticăloșule ! Pe câte patru, m'ai înțeles.

Vizitiul se repezi la grajd, iar Scatiu se duse să-și ia blana, par'că nimic nu se întâmplase între ei.

După zece minute eșiau pe poartă ca o vijelie. În goana lor nebună peste câmp, treceau văi, dealuri, gârle înghețate, alergând după sania lui Conu Dinu. La fiecare cinci minute, Scatiu se ridica în picioare sau își întindea gâtul în vânt, ca un copoiu, să prindă urma fugarilor. Lumea de pe la cârciumi, care văzuse trecând cele două sanii, ca două vârtejuri, se uita mirată după ele.

Înainte de a ajunge la Ciulniței, Conu Dinu se opri o clipă în satul Balta, cu ai cărui locuitori avusese Tănase altădată proces și cu care nici acum nu trăia bine, și le spuse în fuga să vie la cuite. Prin satul lui de asemenea se opri la două trei case și chemă pe oameni.

În vreme de iarnă, țăranii robotesc prin prejurul casii, mai dreg câte ceva, mai stau la cârciumă, după cum se întâmplă. Vestea se răspândește prin sat ca fulgerul.

Nae Eftimiu și Aglaia rămaseră încremeniți când deteră cu ochii de Conu Dinu. Alergară aă-l coboare din sanie, uitându-se unul la altul.

— Da ce-i astă, unchiule ?

Bătrânul le aruncă o privire încruntată.

— Ce să fie, nepoate ; ia am venit la mine acasă.

Îl urcară sus, îl duseră în vechea lui odaie, care acum devenise odaia lui Scatiu, îi aprinseră foc. Aglaea îl dete dulceață, ca și cum ar fi fost cei mai supuși ai lui slujitori.

Conu Dinu zări pantofii lui Scatiu, de marginea patului. Fără a zice o vorbă, îi ridică de jos cu bastonul și-i aruncă în foc. Aglaea îl privea cu ochii holbați :

— Da ce faci, unchiule ?

— Asta-i treaba mea. Fă bunătate și schimbă patul, scoate plapăma, și salteaua, și mindirul, să iasă mirosul de mitocan, m'ai înțelese ! ?

Aglaea înțelese, că n'avea încotro. Se supuse, dar cu mânie. Dacă Scatiu era stăpân pe veniturile moșii, Aglaea era stăpână pe curte. Vechia prietenie cu Tănase se urma și acum sub ochiul binevoitor al d-nului Eftimiu, și în virtutea acestei prieteni dânsa făcea ce vrea.

Bătrânul ceru să-i aducă un fotoliu, se

desbracă de şubă şi şezu la o masă, gândindu-se.

— Aşa !... zise el cu mulţumire.

Odată ajuns la moşie, i se părea că a intrat în împărăţia lui : aici nu se mai te-mea de Scatiu.

În vremea asta, toată lumea din curte era în mişcare. Nimeni nu înţelegea ce se petrecea, dar fiecare se simţea în nelinişte. Vătafii vechi fuseseră înlocuiţi cu alţii, oameni de încredere de-ai lui Tănase, cari aduseseră pe săteni la disperare. Leşile erau prefăcute, după ideile noului stăpân, hambarele mutate din loc ; până şi argaţii nu mai erau aceiaşi.

Pe când slugile lui Tănase se adunau să vadă ce se petrece, ţăranii intrau pâlcuri pâlcuri în curte vorbind între dânşii :

— A venit boeru, mă ?

— A venit, mă.

— Mare scofală !...

— Da nu Scatiu, mă.

— D'apoi cine ?

— Boeru nostru.

— Conu Dinu ?

— Păi cum. Vezi răclămaţia noastră ?

— Da de unde ştii tu, măi Tudosi ?

— D'apăi că l'am văzut, măi băete.

Oamenii nu prea vreau să creadă, fiindcă ştiau că-l ţine zălog Scatiu la oraş.

Pe când ei vorbeau astfel între dânsii, se auziră clopoștii dela o sanie de pe drum: ajungea Tănase în goana cailor.

De îndată ce intră în curte, el înțelese cum stau lucrurile. Era galben-verde de mânie. Se ridică în picioare și se uită la săteni.

— Ce vreți dumneavoastră, oameni buni?

Ei își scoaseră căciulele și se apropiară domol de dânsul.

— Bună vremea, coane.

— Ei ce-i?

— Păi ce să hie... la mai veniserăm pe la curte și noi... c'am auzit c'a sosit boerul cel bătrân.

— A sosit, da'i cam bolnav. Veniți mai spre seară.

Și sări din sanie ducându-se sus.

Cum intră în casă, își desbracă blana și dete năvală la socru-său.

— Cu multă plecăciune, boerule.

Conu Dinu sta tot la masă. Cum îl văzu își întoarse privirea în altă parte și răspunse pe același ton:

— Mulțumim dumitale.

Tănase încuie ușa. Bătrânul începu să strige:

— Nu 'ncuia ușa! nu 'ncuia ușa!

— Nu urlă așa, c'avem de furcă a-mândoi.

— Nu 'n cuia ușa!

— Mi-ai fugit de-acasă, ha?

— Nu 'n cuia ușa.

Ochii bătrânului stau să-i iasă din cap. El striga cât îl lua gura, repetând același cuvinte; „nu 'n cuia ușa“. Scatiu fu silit să descuie ușa.

— Pentru ce mi-ai plecat de acasă, boerule?

Conu Dinu păru că se liniștește.

— Pentru că așa am vrut.

— Așa ai vrut!?

— Da.

— Așa? Stai că te 'nvăț eu minte.

Și zicând astfel, se sculă și chiemă pe Nae.

— Spune lui Chiru să vie 'ncoace cu I-lie, — și să schimbe caii.

Nae îl luă la o parte și-i sopti ceva la ureche. Tănase se repezi afară, la oameni, furios.

— Măi fraților, vreți să vede să m'aduceți la disperare. Ce căutați în curtea mea!.. Duceți-va la ministru!

Unii dintre săteni plecară; alții nu.

— Pe noi ne-a chemat boerul nostru.

Scatiu începu să sbiere:

— Boerul vostru!... Chivule, Ilié, dați-i afară! afară!

Vătășei luară lumea mai cu bine mai cu

rău, și o scoaseră afară din curte, închi-zând porțile. Scatiu se întoarse la socru-său, urmat de cei doi inși.

— Acuma, tată socrule, să ne răfuim a-mândoi. Puneți mâna pe el, mă.

Bătrânul văzuse de pe fereastă cum îl părăsise țaranii, și, neavând nici o putere, își plecase capul pe masă și plângea. Cei doi vătăfi puseră mâna pe el. Scatiu poruncea:

— Dați-i șuba și aduceți un curmeiu.

Vătăfii aduseră blana și frânghiuța.

— Legați-l.

Chiru îl înfășură în blană și-l legă cu frânghia pe d'asupra. Apoi îl luară pe sus să-l pue în sanie. Căii însă nu erau gata. Așteptând, ei putură vedea, cu toții, peste gard, că sătenii nu se risipiseră, ci așteptau. Atunci Tănase porunci celor două slugi să-și aducă puștile.

Când sania fu gata, așezară pe bătrân, ca pe un sac, într'un colț. Scatiu se sui alături, Chiru pe capră, lângă vizitiu, iar Ilie în coadă. Astfel, porniră.

Însă în loc să iasă pe poarta cea mare, sania trecu pe sub leși, în fuga cailor, și se îndreptă spre poarta dela arman. Sătenii care ațineau drumul, înțeleseseră gândul lui Scatiu și o porniră în goană în partea aceea. Cei mai sprinteni ajunseră la timp și

deteră să apuce caii înaintași de dârlogi, dar caii, tineri, se feriră, speriați, și se strecurară printre lume. Oamenii blestemau și mai alergau în urma sănii, doar ca să-și verse focul,—când, de departe, văzură venind înaintea fugarilor alți oameni, din alt sat: erau țărani din Balta.

Scatiu, care înțelesese primejdia, zise lui Chiru să tragă un foc în vânt, iar vizitiului să dea gură cailor. Însă sperietura puștii, în loc să le fie de-a bună, mai rău le strică. Băltenii așinură drumul cailor, strigând. Scatiu apucă hățurile din mâna vizitiului și voi s'o ia peste câmp,—dar unul din înaintași, dând în șanțul șoselei, căzu. Atâta fu destul ca să pună mâna oamenii pe el. Calul se sculă, târî pe un flăcău prin zăpadă, însă fără spor. Repede sania fu înconjurată din toate părțile. Scatiu sări jos, luă pușca din mâna lui Chiru și dete să se apere. O lovitură de ciomag peste braț, venită ca din cer, îl făcu să scape pușca și s'o rupă la fugă. Lumea după el. Fu ajuns și culcat la pământ, fără să se știe de căzu singur sau îl răsturnară ceilalți.

Ce se petrecu atunci, nimeni nu-și putea da seama. Intr'o clipă, îl făcură fărâmele, fără sgomot, fără vaete.

Ancheta judecătorească găsi în creerii lui turtiți, pietre, cuie, o basma ruptă pe care

furia poporului le adusese ca o apă mare.

Pe când oamenii se întorceau să judece pe vătășai, doi dintre dânșii reveneau la cadavrul lui Scatiu, aprinși de ură, și-i dau cu tocul cismeii în cap. Unul era Lefter, din procesul Băltenilor; altul Stoica țiganul din Ciulniței. Unul avea de răsbunat bicele de pe obraz; altul moartea lui Forgaș.

Iar Conu Dinu rămase să trăiască mai departe, olog și singur, însă stăpân ca mai înainte pe pământ, pe pământul care-i fu sese atât de drag, în care se născuse, pe care trăise și în care avea să se odihnească pe veci, cu credință că acolo îi va fi bine, că în această γῆ-μήτηρ va găsi, ca cei vechi, nemurire, răsplată și pedeapsă.

— SFARȘIT —

ANTICARIAT

CLUJ

— Lei 10 —

87

	No.
Fenelon. Educația fetelor	948-499
Ferrière. Darwinismul	310
Feuchtersleben. Higiena sufletului. Frumusețea, imaginația, inteligența, voința. Trad. de Siecedum.	764-65 b
Filimon N. Ciocoi vechi și noi, partea I roman	80-1
„ Idem partea II	82-83
„ Idem partea III	84
Flammarion Camille. Astronomie populară, cu numeroase figuri explicative, — în cari grelele adevăruri științifice sunt prezentate sub o formă ușoară, plăcută și înțeleasă de cititori, cari rămân cu multe, variate și serioase cunoștințe astronomice, cu titlul de:	
„ Ce e cerul?	357-9
„ Ce e viața?	315
„ O călătorie în cer	266
„ Stela roman complet.	1187-98
Flaubert. Trei povestiri	441-2
Fotografie. Manual practic, cu figuri explicative de I. D. Mitriu	740-42
Materialul necesar, aparatul fotografic, obiectivul, diafragmă, cum se păstrează și se îngrijește materialul, plăcile fotografice, poza, camera obscură, procederea negativă și pozitivă, virarea și fixarea fotografiei în culori, mărituri, distracții fotografice, etc.	
Franco Anat. Albina (nuvele)	572-572 b
„ Baltazar, nuvele.	703
„ Crima lui Sylvestru Bonard, roman	933-41
„ Povestiri, trad. de Iosif Nădejde	493
„ Remușcarea (Jocasta), trad. de d-na Cecropide	1030-1030 b.
Furtună Dumitru. Despre Ion Creangă, cuvinte și mărturisiri	960

	No.
Gane N. Nuvele. Vol. I. Domnița Ruc-sandra. Fluierul lui Ștefan etc.	305-6 b
„ Vol. II. Petre Rareș, Duca, Bălașa, Andrei, Florea Curcanul.	353-4 b.
„ Vol. III. Sgârșitul, Ion Urdilă. Ura din copilărie, etc.	355-356 b.
E unul din povestitorii noștri însemnați al cărui stil neintrecut farmecă pe cititor și ale cărui nuvele se citesc și se recitesc totdeauna cu aceeaș ne-spūsă plăcere.	
Gârleanu En. Odată, nuvele	292-292 b.
Gautier Th. Avator, Roman	612-612 b
„ Moarta înamorată. Navele, în românește de Caton Theodorian	743-4
Genoveva de Brabant, sau Triumful nevinovăției	520-20 b
Georgesou Nedelea (Preot) Despre existența lui Dumnezeu	914-916
Ghibu Onisifor. Portrete pedagogice. 1111	
J. J. Rousseau; Dr. W. Rein; Ernst Neumann; Regina Elisabeta; Gheorghe Lazăr; Haret; Alex. Roman; Ion Mr. Moldovan; Virgil Onișiu; Petru Pipoș, etc.	
Ghica I. Scrisori către V. Alecsandri	
vol. I	224- 5 b
„ „ II	226-7 b
„ „ III	228-9 b
„ „ IV	230-31
Ghicitul în palmă. Cum se poate cunoaște caracterul. Ce e chiromancia? Geografia mâinii. Semnificarea formei mânilor. Liniiile mâinii. Ce mână ai? Mic vocabular al Chiromanciei. Ghicirea trecutului, prezentului și viitorului.	511-512
Goethe. Dragoste cu toane, traducere în versuri de St. O Iosif	884